

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 9. LISTOPADU 1938

ZA KČ 2.—

Úvaha o stranách

F. PEROUTKA

Proč selhal marxistický socialismus?

VILÉM ŠTEFAN

Němec mluví k Angličanům

NORMAN ANGEL

Hospodářský rozhled po tom, co nám zbylo

EDUARD VYŠKOVSKÝ

Vdané ženy z práce

MILENA JESENSKÁ

Anglosaská zpravodajská pohotovost v Praze 1938

FR. KUBKA

Zase dva národy — Tři citáty — Kdo je vinen? — Arbitráž nad Slovenskem — Anglie bude dál bez armády — Marseille — Neúplné seznamy — Dojmy anglických pozorovatelů — Dopis o tom spoření

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 100

HLAVNĚ VEČER!

Večer vypřáhněte z práce, zahodte starosti a přijďte k nám! Už od 7 hodin podáváme inspirační večeri (od 7 Kč), od 8. hod. inspirační hudba a od 9. hodiny se tančí.

Přijďte se k nám příjemně pobavit. Budete litovat jen jednoho: že jste k nám nechodili už dříve!

ALKMAAR

holandský vinný restaurant,
roh Sokolské a Ječné, Štefáníkův dům

VE SMÍCHU JE ÚLEVA
VE SMÍCHU JE ZDRAVÍ
VE SMÍCHU JE SÍLA

a v NOVÉM DIVADLE
NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ

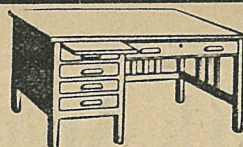
SE ZASMĚJETE!

Sanatorium dr. Opatrný

Telefon číslo 15

Starý Smokovec

léčí plicní choroby - Morbus Basedow • Otevřeno po celý rok

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým,
65 cm hlubokým

nástroj

PORÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 22

OBSAH 44. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Odpověď na vzkaz z ciziny. — EDMOND KONRÁD: 28. 10. 1928 — 28. 10. 1938. — MILENA JESENSKÁ: Nezaměstnanost za prahem domácností. — JIŘÍ SEDLÁK: Stopy maďarských teroristů. — R. H. BRUCE LOCKHART: V Československu na jaře 1938. — Z. SMETÁČEK: Co se změnilo v naší vnitřní politice. — KORNEL SYNEK: Důsledky slovenské autonomie. — J. SPALOVÁ: Nové jméno pro stát? — F. TRETERA: Jak je zaměstnat? — M. KUBEŠOVÁ: O tom spojení. — Pryč s humanitou a co potom?

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt a telegraftů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor F. Pišek

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNÝ, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 9. LISTOPADU 1938

ČÍSLO 45

Úvaha o stranách

Po patnáct let kritisoval tento časopis naše politické strany, oponoval jejich praxi a dostával za to od nich pravidelně vynadáno. Když jsme se už s tím smířili, jako s nutným světa během, nastal velký, senační převrat: Všechny hany, které jsme kdy proti našim stranám uveřejnily, jsou daleko překonány těmi hanami, jež naše strany nyní samy na sebe v jakémsi sebeničivém nadšení kydají. Bičování bylo mnohem méně než je nyní sebebičování. Zítra můžeme od stran dostati vynadáno za to, že jsme je nekritisovali dosti. Vidíme dnes opravdu, že jsme důtkami asi jen slabě mávali. Co to bylo proti tomu, jak se nyní dovede důtkami rozmáchnout stranický žurnalista a švihnout jimi po zádech strany, které patnáct nebo dvacet let sloužili! Co byla naše kritika stranického systému proti drtivé a nemilosrdné kritice, jež nyní vychází z úst těch, kdo tento systém nejdříve u nás zakládali a potom jej s veškerou energií udržovali a s veškerou chtivostí z něho tyli! Něco k tomu dodávat, to by vskutku jen bylo slunce svíčkou osvětlovat. Veřejnost o nic neprijde i když my se budeme chovat spíše zamklé: o hanebnosti stran je nyní poučována z úst nejpovolanějších odborníků, totiž vůdců stran, poslanců stran, žurnalistů stran. O hanebnosti stranické korupce přednášejí teď ti, kdo jistě o ní mohou nejvíce vědět: ti, kdo ji po léta provozovali. Rozdělování národa na strany odsuzují ti, kdo nejvíce vynaložili na to, aby národ byl droben a na strany rozdělován. V našem národě rádí nyní tolik probuzených svědomí, že se z toho pozorovateli může udělat špatně od žaludku. Strany skoro nedovolují, aby někdo soudil, že v jejich minulé činnosti bylo snad také něco dobrého. Z jejich ústředí vychází hysterický pokřik: Pryč s námi! Odneste nás na mrchoviště, kam podle všeho práva patříme!

Konec konců si každý může sám se sebou dělat co chce, třeba si podříznout krk. Cíl probuzených svědomí jest celkem jasný: ten, kdo nejvíce nyní na strany nadává, nejrady by pravděpodobně založil nějakou novou, kde by se zase pěkně v teple usadil. Lidé, kteří se kdysi živili ze stranického systému, mohou dnes obchodovati s protistranickým naladěním. Ač říkají opak toho co včera, jsou důslední a dělají v podstatě stále totéž: chtějí se dobře uživit. Ale myslím, že se tu hraje riskantní hra s duší národa a že se děje vše, co by si nějaký démon mohl vymyslet za tím účelem, aby morálka a sebedůvěra lidu byly rozvráceny. Neboť to, co dnes probuzená svědomí volají, co to znamená jiného, než tolik: Ty český člověče, byl jsi bezmezný hlupák, když jsi nám věřil; dvacet let jsi se, pitomče, dal vláčet po docela falešných cestách; dvacet let jsi nás volil a poslouchal jsi nás; byla to od tebe chyba, protože jsi tím jen pomáhal utvrzovat zlo; všechno bylo omyl a proto v tvém minulém životě nebylo nic důstojného; v celém samostatném státě nebylo nic důstojného; snad jsi to nebo ono užil hmotně, získal jsi majetek, dobře sis pojedl a popil, nebo se po-

bavil s ženami; ale duchovně jsi žil nadarmo; tvůj úsudek nestál za nic, tvé ideály byly omyl, věrnosti, již jsi nám projevovával, nebylo nikomu zapotřebí; nejlepší léta svého života jsi promarnil; ale teď, český člověče, pozor: dvacet let jsi nám věřil neprávem, ale teď se honem za námi sešikuj, poněvadž jsme najednou objevili pravdu. Dřív jsi neměl věřit, teď však věř!

Opravdu, pánové, myslíte, že bude věřit? Uvědomte si, co děláte: tím, že mu berete víru v celou minulost, ve vše, co v samostatném státě činil, cítil a myslil, házíte ho v duchovním smyslu na hnojiště; rvete z jeho myslí kotvu a děláte z něho suchý list ve větru; zbavujete ho možnosti, aby věřil ve svou minulost, berete mu zároveň možnost, aby věřil v budoucnost, aby vůbec ještě někdy v sebe nebo v někoho věřil; měníte jeho duši v prosakující sud octa a ničíte v něm všechny vzácné schopnosti přichylnosti k lidem a ideám; ničíte celou jeho duchovní minulost, jejímž jste byli vůdci, způsobíte, že příště bude schopen uvěřit jen v hmotný prospěch, ať přichází z číkoli ruky.

To jest, pánové, otázka, která přesahuje problém vašich vzácných osob. Tady jde o charakter národa, jehož nikdy nebylo tolik třeba jako nyní, když jsme zase ohroženi. Vezmete-li českému člověku dodatečně celou víru v minulost, zlomíte tento charakter; dokážete-li mu, že vše, co se dělo v českých politických stranách, ať pravých nebo levých, byl jen odporný omyl, na kterém byl účasten, způsobíte, že si řekne: Je-li ve světě možno tolik klamu a omylu, nikomu a ničemu už nebudu věřit po dalších dvacet let.

Chceme jíti s takovýmto houfem do budoucnosti?

Proto já, jenž k žádné straně nepatřil, prosím nyní vás, kteří jste k stranám patřili celou svou duší, celou svou vůlí a celým svým prospěchem, abyste svou vlastní minulost mírněji a rozumněji kritisovali; abyste trochu ukazovali také na to, co ve stranách bylo dobrého a co z jejich ideálů nebylo vyvráceno, a jak ti, kteří šli za vámi, nebyli tak docela vyřazení z dějin lidstva; dokažte jim, že přes všechny chyby, jichž jste se vy dopouštěli, oni přece jen tak slepě nebloudili, nýbrž rozumně podporovali své ideály, které ideály zůstanou, i když hned nezvítězí, nebo jsou dokonce na čas zatlačeny.

Neprosím tak, poněvadž by mi vás bylo líto. Vím dobře, že nikdo z vás sám sebe nehodlá zadávat a že vaše okázalé pokání je jakýsi politický výrobní prostředek ve vašich rukou, kterým chcete svou politickou výrobu udržet v chodu. Ale lidu nemá býti časopisy, které vycházejí také v půlmilionovém nebo tříčtvrtimilionovém nákladu, vštěpováno vědomí, že se dvacet let od začátku do konce a ve všem mýlil a že tedy žil nadarmo. To by působilo na schopnosti idealismu drtivě. A my budeme lidového idealismu mnoho a důkladně potřebovat.

Z toho všeho ovšem nechť nikdo neusuzuje, že toužíme po tom, abychom strany svým vlastním tělem

bránili, nebo že podle našeho přesvědčení žádný z dosavadních stranických vůdců nemá přijít ani o kousek své posice. Nikdo není tak silný, aby zachránil ten stranický systém, který u nás působil do 30. září, a nikdo snad ani není tak nemoudrý, aby to chtěl učinit. Mohutné zemětřesení, které rozkolísalo půdu pod politickými stranami, je fakt a nikdo si jej vlastně neuvědomuje tolik, jako právě činitelé těchto stran. Odtud právě tolik probuzených svědomí a tolik nedůstojného chvatu při stahování jedné vlajky a vyvěšování druhé. Někteří lidé na bývalé levici se obávají, aby převrat nebyl příliš veliký, ale zapominají, že to také ovšem záleží na jejich chování. Velikost převratu bude v přímém poměru k množství nestačnosti, jež se projeví, a jestliže se někdo k spolknutí přímo nabízí, bude ovšem spolknut. Bude-li naopak v někom vzbuzen dojem, že každý jeho nápad vjede do nových poměrů jako nůž do másla, ovšem, že zažede hodně hluboko.

Přiznávám, že nemám dosti vyhraněných názorů o tom, kolik stran má být z dosavadního systému zachováno, zda dvě nebo tři, či dokonce čtyři. Dnes se zase příliš mnoho mluví jménem národa a každý vydává svůj projev za posvátnou národní vůli. Snad bude možno tuto vůli zjistit nějakým přesnějším způsobem než oním, jenž spočívá v tom, že jeden nebo dva články v nějakém časopise se prostě prohlásí za projev národní vůle.

Jedno je jisto: Není možno na místo všech dosavadních stran dosadit stranu jedinou a při tom hovořit, že jsme zachovali demokracii. Tam, kde existuje jediná strana, neexistuje demokracie, i kdybychom o ní z nějaké setrvačnosti nebo lítostivosti nepřestávali mluvit. Chápu, že o demokracii je v našem prostředí komukoliv neskutně těžké přestat mluvit; žádný z vedoucích lidí v tomto národě nemůže tak učinit, aniž by se trochu pošpinil a aniž by zradil svou vlastní minulost. Každému z nich můžeme citovat jeho ohnivá přiznání k demokratické myšlence, která skládal, nejsa nikým nucen. Nikdo u nás nemůže říci, že byl demokratem jenom proto, že ho zlí lidé svedli. Dobrovolné rozhodnutí tohoto národa pro demokratický systém je příliš zřejmé. Mohl by si tedy někdo nejvýš počínat tak, že by zaváděl vládu jediné strany a nepřestával to nazývat demokracií. Stejně by mohl z rodiny odpravit všechny členy kromě jednoho a dále to nazývat rodinou. Byla by to jen slovní hříčka.

O to jde, zda v našem politickém životě má nyní dojít k spolknutí nebo k soustředění. Skutečným a rozumným cílem přeměny musí být možnost vytvořit autoritativní vládu, což znamená totéž, jako vytvořit vládu, která může rychle se rozhodovat a jednat. Je to potřeba skutečná, kterou nikdo z nás nemůže popírat a které mnoho ostatního musí být podřízeno. Naše dosavadní demokracie byla systémem pro doby klidu a blahobytu, kdy se bralo z plného a kdy chyby nebo otálení neměly osudných následků. Tato šťastná situace minula a ať se nám to líbí nebo nelíbí, jsme nuceni zavést systém tužší. Ne pro tuhost samu, jejímž jako národ celku nejsme vyznavači, ale pro lepší a rychlejší výkonnost. Jestliže by ještě dnes někdo chtěl nějaké rozhodnutí zdržovat tak dlouho, dokud mu nebude oznámeno, co za to dostane jeho strana, připadal by nám jako kazisvět, jak nám ostatně celých dvacet let měl vždy připadat.

Všechno, co při přeměně našeho politického systému bude sloužit této samotné potřebě vybudovat autoritativní vládu, musíme uznat za správné a nesmíme proti tomu polemizovat, i když by snad v tom byla zahrnuta potřeba vytvořit velkou stranu, která by měla zřetelnou převahu nad všemi ostatními. Kdo má chuť jít nad to, není už veden potřebou státu, nýbrž nějakými sobeckými zájmy, nějakou mstivostí nebo něčím podobně nehezkým. Mezi dřívějšími a budoucími poměry má být zachována kontinuita ve všem, co kontinuitu zasluhuje. Nepochybuji, že demokracie patří do tohoto seznamu. Na jedincově úsudku dnes ovšem pramálo záleží. Ale můžete se na to zeptat tedy lidu. Jen mu položte tu otázku upřímně a bez triku. Nemůžete dostat jinou odpověď než tu, která je v soulase s celými dějinami národa.

F. Peroutka

poznámky

Tři citáty

»Nížepsaný, ačkoliv nemíní a nechce vládě jenom odporovat, přece svobodu svého osobního smýšlení nikomu zadatí nehodlá, a samostatně bude vždy na všechno, co se ve vlastní děje, patřiti . . . Každý dobře smýšlející, buď si on stavu jakéhokoli, uzná zajisté, že »Národní noviny« svobody tisku nezneužívaly, neboť byla naše ouhlavní zásada, že v tomto zmateném čase nesmíme bez potřeby stav proti stavu, občana proti občanu popuzovati a proto jsme se v mnohých věcech, které nebyly dle vůle a duše naší, raději mírnili, jen abychom bouři přirozenou ještě více nerozpalovali.«

Karel Havlíček v »Národních novinách« 29. května r. 1848.

» . . . musíme ovšem jenom s největší mírností svobody tisku užívatí a všeho toho se varovati, co by nám jen poněkud vyloženo mohlo být za bouření lidu. Povinnost naše a svědomí žádá, abychom nic proti pravdě nepsali, kde by z toho celé zemi škoda povstala. To ale jen vždy s největší mírností a zcela chladně učiníme, aby aspoň žádná před slušnými lidmi poctivá příčina nebyla, ouředně proti nám vystupovati. Stane-li se to ale přece, aspoň celá země uvidí, jakou máme svobodu tisku, jakou konstituci, aspoň celá země se přesvědčí, jak upřímně se smýšlí s našimi svobodami.«

Karel Havlíček v »Národních novinách« 7. července r. 1848.

»Alespoň ručíme za to, že proti svému přesvědčení nic nebudeme psátí, a že v těch pádech, kdyby nový zákon našemu časopisu hroziti mohl, raději pomlčíme v naději na lepší časy . . . Světská moc může nás přinutiti k tomu, abychom z opatrnosti někdy mlčeli, ale žádná moc nemůže nás přinutiti k tomu, abychom mluvili nepravdu proti svému přesvědčení . . . Co se formy týče, nebude nám za těžko, mnohý ostrý, zvláště ousměšný a satyrický nápad vyškrtnouti, když by se jim nervy některých vysokých ouřadů urážeti měly. Každý nahlíží, že se nechá pravda i mírně říci; když tedy musíme jen samých mírných homopathických prostředků užívatí, může si každý, kdo ví, že jsme na ostřejší byli zvyklí, pomysliti, jak nám to nyní nepohodlně býti musí, a žádáme, aby si ke každé takové mírné pravdě dle chuti své něco peprnějšího přimyslel, tak jako my si něco peprnějšího přimysletí můžeme, co napsati nesmíme . . . S druhé strany ale přece každý nahlíží, že jest lépe, když není jiné pomoci, raději s jedním podvázaným křídlem létati a snažiti se, aby hlas národa zcela neumkl, než zanechatí pole docela nočním netopýrům a sovám, které beztoho dost hrdě se vznášejí.«

Karel Havlíček v »Národních novinách« 29. června r. 1848.

Kdo je vinen?

V niektorých listech se volá po zřízení nějaké komise, která by vyšetřila, kdo zavinil pohromu našeho státu. Ve věci tak složité musí jít o něco víc než o pranýřování několika lidí. Cílem takové debaty by mělo být především zjištění všech příčin a okolností, jejichž výslednicí byla naše dvacetiletá politika, a za druhé a hlavně poučení, které bychom si ze zjištěných okolností vyvodili. Rozumí se samo sebou, že tak drtivá událost, jako je ztráta veliké části státního území, musí být osvětlena a prozkoumána po všech stránkách. To není jen věc nějaké komise. Je povinností každého uvědomělého občana, aby věc promýšlel do podrobnosti a do hloubky, na jakou stačí jeho rozum a jeho informace, bez ohledu na to, zdali se mimo to věci ujme nějaká veřejná instituce. Neboť to přece je podstata demokracie, že soudíme a máme soudit to, co dělá vláda, kterou jsme si dosadili. Nesmíme se zastavit jen u zjištění, že vláda v tom nebo onom chybovala. Musíme jít dále a tázat se sami sebe, zdali jsme její chybu včas rozpoznali, a jestli ano, zdali jsme udělali všechno, k čemu nás opravňuje svědomí a demokratický řád, abychom ji napravili.

Jak patrně, souhlasíme s myšlenkou, že se má otázka viny bedlivě prozkoumat; přimlouváme se jen za to, aby se zkoumalo do náležitě hloubky a šířky. Problém, o který jde, zní takto: Čím jsme se své strany umožnili Německu, aby sáhlo po té části našeho území, v níž sídlí obyvatelstvo německého jazyka? Budeme-li tuto věc důkladně zkoumat, neobejdeme se na příklad bez kritiky své menšinové politiky. Nedostatky této politiky byla nejstrašnější zbraň, která proti nám Německo užívalo. Je pravda, že naše menšinová politika nebyla tak špatná, jak ji líčila odpůřící propaganda, a nezaujaté veřejné mínění za hranicemi to uznávalo. Ale přes všechnu snahu se nám nepodařilo tomuto mínění dokázat, že naše politika byla bezvadná. I naši nejvěrnější přátelé uznávali, že Němci měli některé oprávněné stížnosti, a uznávali jsme to konec konců i my sami. Nuže, kdo odpovídá za to, že se našim menšinám včas nedostalo všeho, co jim podle soudu světa náleželo? Kdo mařil příležitosti, kdy jsme se s Němci mohli vyrovnat lacině a tiše a kdy jejich věc ještě nebyla mezinárodním problémem? Jen si vzpomeňme na historii loňské únorové dohody, anebo třeba jen mělnické vysilačky, abychom uvedli aspoň dva případy nedávné. To jsou také věci, o nichž by se při celkovém soudu musilo mluvit.

Pokud jde o zahraničně-politickou stránku věci, musila by se hlavně probrat otázka, proč nedošlo ke kompromisu mezi Německem a Československem. To je věc, kterou lze kontrolovat poměrně snadno, neboť tu jsou diplomatické dokumenty a doklady v archívech. Z těch by bylo lze dost brzy sestavit dvacetiletou historii našeho poměru k Německu, která by jistě odhalovala mnohé skutečnosti velmi zajímavé. Teprve kdyby se toto všechno provedlo, dalo by to spolehlivý materiál k posouzení odpovědnosti a viny zúčastněných politiků. Z. S.

Arbitráž nad Slovenskem

Důsledky vídeňské arbitráže nejsou pro Slovensko a Podkarpatskou Rus o nic lehčí, než byl mnichovský diktát čtyř velmocí pro Čechy a Moravu. Přízně jsme si, že nás tento úder znovu překvapil. Očekávajíc odstoupení jistého území zcela určitě, doufali jsme, že nůž záboru přece jen nevnikne do těla východních zemí republiky tak hluboko, jako německá a polská okupace do starých historických krajů. Věděli jsme sice, že se jedná o požadavcích ještě dalekosáhlejších a že se v pozadí uplatňuje stále plán společných polsko-maďarských hranic, ale říkali jsme si, že arbitráž je přece něco jiného než porada čtyř velmocí o nás, ale bez nás.

Zas jsme stáli nad mapou zamlkle, zas se tváře sevřely a zas jsme cítili chladný dotyk chirurgického nože. V té chvíli měli Češi stejné pocity jako Slováci. V té chvíli jsme věděli, že slova, která po vídeňském rozhodnutí pronesl Slováci, mluví i za nás: »Ako so súčasťou republiky československej zaobchádzali s nami veľmocí tak, ako zaobchádzali pred mesiacom s Čechami a Moravou. Bez pardonu, bez ohľadov na všetky morálne a ľudské cesty, majú pred očami jedine veľmocenské záujmy obidvoch skupín.«

Nešlo opravdu o nic jiného. Ohledy na národní hranice byly ve Vídni ještě méně směrodatné než v Mnichově. Kdo

by chtěl mluvit o zásadách sebeurčení, viděl jasně, že Maďarsko nezabírá jenom maďarské kraje, ale i území, kde jsou Slováci odkázkiva naprosto většinou? Kdo by se chtěl dovolávat národnostní nápravy, ocitá-li se nyní v Maďarsku přes 300.000 Slováků, jejichž území bylo vždycky souvislým a téměř jednolitým celkem? Na nové mapě Slovenska a Podkarpatské Rusi jsou stopy politických a hospodářských zájmů ještě zřetelnější než na mapě mnichovské. Hospodářsky tvořilo dosavadní území Slovenska a Podkarpatské Rusi celek významně se doplňující. Nyní ztrácí Slovensko nejdůležitější zemědělské kraje a z Podkarpatské Rusi zbyly pouze kraje hornaté, jejichž život závisel přímo na jižních okresech země. Zábor ochuzuje Slovensko o mnoho měst, o významné průmyslové podniky, o pšenici a cukr, o tabák a velkou část lesního bohatství. Podkarpatská Rus ztrácí obě nejdůležitější města a k tomu všechno, co obyvatelům hornatých krajů zajišťovalo život. Mimo to je převrátno dopravní spojení obou východních zemí. Stará košicko-bohumínská dráha, která byla hlavní železniční tepnou, končí teď už v Maďarsku. Jen s tohoto hlediska lze pochopit, proč záleželo Maďarsku tolik na Košicích. Co se týče jižních krajů Slovenska a Podkarpatské Rusi, nemohla maďarská propaganda nikdy dokázat, že je tam »hlad« a nikdy se jí také nepodařilo přesvědčit svět o tom, že zachraňuje maďarské »bratry« před záhubou. Skutečnost byla příliš průkazná.

Zatím co zadunajské maďarské kraje zápasí neustále s úžasnými hospodářskými potížemi, zlepšila se poměrná životní úroveň maďarského obyvatelstva na Slovensku očividně. Mělo velké možnosti hospodářského vývoje, jsouc zbaveno feudálních pout. A mělo také politické možnosti. Chápeme velmi dobře smysl slovenských slov na rozloučenou: »Zachovajte svoju rodolásku a starost' o vaše nemajetné vrstvy tak, ako sme sa o ne starali i my.«

Češi a Slováci jsou nyní stejně chudší, ale také stejně bohatší o zkušenosti. Ani politika nového režimu na Slovensku nemohla zmírnit tvrdost vídeňského úderu. Teď není vhodná doba pro vzájemné výčitky — teď je třeba společného úsilí o zajištění další existence. Okolnosti se změnily, nové jsou také vnitřní podmínky, ale nebylo by radno zapomínat, že se ani v budoucnosti nemůžeme vzdát všeho, co bylo podstatou dvacetiletého dobrovolného soužití. Ks

Anglie bude dále bez armády

Když předseda velmocí, již — jak tvrdí některé učebnice zeměpisu — patří asi čtvrtina světa, vystoupil po návratu z Mnichova na croydonském letišti z aeroplánu, mával nad hlavou vítězoslavně dokumentem, který prohlašoval, že Anglie a Německo prý už spolu nikdy nepovedou válku. Lid byl ovšem nadšen. Sotva však byl dokument uložen do archívu zahraničního úřadu, začala vláda mluvit o ohromném zbrojení, o národním rejstříku všech schopných osob, o protiletectvé obraně, atd. Lid se ovšem divil: Přivezli jste z Mnichova mír a teď zbrojíte! Horší však bylo, že se začalo divit také Německo, a protože teď mluví s Anglií velmi otevřeně, dalo svému podivění důrazný projev ve svém tisku. Najednou zbrojní nadšení v Anglii nápadně ochladlo. Ministrský předseda horlivě ujišťuje v dolní sněmovně, že vláda vůbec nepomýšlí na zbrojení v kontinentálních rozměrech, zástupce vlády v horní sněmovně prohlašuje, že vláda nehodlá zřizovati národní rejstřík osob povinných válečnou službou, nýbrž že všechno bude dělat na základě starého dobrovolnického systému a ministr vnitra mluví o soustavě protiletectvé obrany, která prý zase vrátí Anglii její starou ostrovní bezpečnost.

Zdá se, že německé upozornění účinkovalo. Není vyloučeno, že velmoc, ovládající prý skoro čtvrtinu světa, bude napříště zbrojit jen tolik, kolik jí Německo dovolí. Vůbec se tam dějí věci podivné. Vojenský spolupracovník News Chronicle tyto dny napsal, že vláda je proti tomu, aby se posílala na kontinent expediční armáda, protože musí pomýšlet víc na ostrovní obranu a vybudovat si dobré protiletectvé dělostřelectvo. Stará Baldwinova zásada, že nejlepší protiletectvou obranou je protiútok (vyjádřil ji okřídleným slovem, že hranice Anglie jsou na Rýně), byla prý opuštěna. To bude velice povzbuzující novinka pro Francii, která má naději na novou frontu v Pyrenejích a která teď slyší, že z Anglie nepříjde žádná expediční armáda . . . Z. S.

Marseille

Ve dnech, kdy zasedal v Marseille sjezd radikální strany, kdy tam byli ministerský předseda, ministr zahraničních věcí, mnoho vynikajících politiků, vypukl ve velkém obchodním domě na hlavní třídě požár, zachvátil hotel, kde byli ubytováni členové vlády a připravil několik desítek lidí o život. Byl hašen, ale neuhášen. Stříkačky prý byly tak slabé, že nestačily na výšku domu, a nějakým záhadným způsobem nebylo v přístavním městě dost vody. A to byl »normální« požár, jaký může vypuknout kdykoli, v kterémkoli městě. Co by se však bylo stalo, kdyby byl na Marseille shodil nepřátelský letec několik zápalných pum? Patrně by bylo vyhořelo celé město. Divné vysvětlení pro francouzskou organizaci a technickou pohotovost. Špatné znamení pro stav branné přípravy.

Vůbec dnešní Francie! Kam se poděl její duch, její vnitřní jistota, její cílevědomost? Pan Joseph Barthélemy (to je ten právník, který před pouhými čtyřmi lety sklízel úspěchy na pražském filosofickém kongrese jako reprezentant demokratického myšlení a který letos dokazoval, že smlouva s Československem o vzájemné pomoci už tak docela neplatí), považuje za vkusné ještě dnes duchaplničit v Le Temps nad československou truchlohrou a nad obavami mnoha Francouzů, že to byla předehra k truchloře francouzské. Jde mu to prý už na nervy, když stále slyší, že obětování Československa byla druhá Sadová, po níž přijde druhý Sedan. Kdepak prý — byla to moudrá politika, byla to záchrana Československa, ale teď jen aby se Francie sebrala, aby mnoho nemluvila a pracovala, aby to Daladier vytrhl. Z čehopak má pan Barthélemy takové mrazení, když je přesvědčen, že Daladier s Bonnetem zajistili mír?

Francouzští oficiósové považují za vhodné ještě nás mezi řádky kritizovat pro naši nynější politiku. Prý se uvidí — komentuje Le Temps výsledek vídeňské arbitráže — jak se okleštěné Československo vpraví do nové situace. Prý není vídeňské rozhodnutí dílem spravedlnosti, nýbrž kompromisem mezi zájmy Německa a Itálie. Jaké to objevy, pánové! Ale dovolte otázku: Nevede vás k vašim pronikavým poznatkům jakási mrzutost nad tím, že jste také neseděli u vídeňského stolu? Kdybyste tam byli seděli, byli byste patrně shledali, že odtržení Košic a Užhorodu je výlupek spravedlnosti, jako jste měli odvahu to tvrdit o Mnichově. Nebo že by byl váš vliv a váš velmocenský prestýž vedl k výsledku jinému, o tom dovolte pochybovat. Máme s tím už zkušenosti. Z. S.

Neúplné seznamy

Při očistném tažení, které bylo vyhlášeno v několika redakcích, byli jedni z prvních na ráně zednáři. Jeden list tvrdil, že má po ruce podrobné seznamy členů a že jimi na požádání poslouží. Zatím však posloužil jen několik pečlivě vybranými ukázkami, které zapadají do jeho celkové politické tendence. Zdá se, že není na místě taková zdržlivost, neboť jest zrádcem pravdy. Zednáři byli leckde a mnozí byli politicky tak blízko původním očistného tažení, že je to až nepřijemno. Doporučujeme proto při otiskování seznamů úplnost, jestliže už je potřeba o zednářských ložích — těchto sice dětinsky romantických, ale jinak zcela nevinných organizací — zavést debatu. Z. S.

Dojmy anglických pozorovatelů

Mnoho britských důstojníků, pozorovatelů, projíždělo nyní volně celým československým i německým územím jako rozhodčí na manévrech. Nebyli v uniformách, měli jen britské vlajky na automobilech a legitimace. Nebyli však ani našimi, ani Němci zastavováni, britská vlajka byla dostatečnou legitimací. Potvrdili zprávy, že němečtí vojáci popravovali zastřelením každého, kdo loupil, ať to byl kdokoli, tedy i »ordnery«, kteří se dali strhnout k plnění v opuštěném území. Z toho ovšem nelze usuzovat na nějakou zástupující německé armády k sudetským Němcům, naopak, energickým zakročením se snažila německá armáda obnovit pořádek a bezpečnost v obsazeném území.

Britští pozorovatelé se vrátili do Prahy velmi zamlklí a váhavě odpovídají na dotazy. Potvrzují zprávy, které 3. a 4. října přinesly londýnské »Times«, že vítání německé armády bylo srdečné jen v pohraničních obcích, zejména

v oněch, které byly už za horami a měly málo styků s českým územím. Němci v Krkonoších si najednou jasně uvědomili, že celé pásmo starých německých letních sídel a sportovních středisk na severní straně Krkonoš už léta žijí a že není důvodu, proč by se jižní části Krkonoš mělo dařit lépe teprve nyní, kdy ztratila své přirozené české zázemí. Snad ještě letos se budou Němci snažit pomoci bývalým českým horám, ale sportovci stěží budou jezdit do Krkonoš, když mají přístup do celých rakouských Alp. Podařili-li se Němcům vzkráslit lázeňský život v Karlových Varech a Mariánských Lázních, když se jim to nepodařilo za dvacet let v řadě německých lázní, je otázka, která působí sudetským Němcům mnoho starostí. Hlavní dosavadní přitažlivost západočeských lázní: láce a dobrá kuchyně, odpadnou. Cenová hladina se vyrovná, a Němci budou jezdit raději za stejné peníze do Baden-Badenu, Wiesbadenu a jinam, než do staromódních Karlových Varů. Jáchymov asi podlehne v konkurenčním boji s Gasteinem, Mariánské Lázně ztratily už dávno svůj význam.

Britští pozorovatelé potvrzují zprávy o zemědělských rekvisicích, zejména dobytka, a jako kuriositu vypravují, že německé obyvatelstvo si chodí stěžovat »přes hranice« k českým důstojníkům. Sen o vysokých cenách zemědělských produktů je dosněn, poněvadž soukromý obchod je potlačen a každý pokus o prodávání »pod rukou« za vyšší ceny může snadno skončit špatně. O tom, že své hrozby, myslí vážně, nenechala okupační armáda německé obyvatelstvo ani na chvíli na pochybách. Otázkám o vojenských věcech se britští pozorovatelé nebrání, spíše jsou na rozpacích. Potvrzují, že naše armáda je řádně vypravena, vojáci dobře oblečeni, dobře živeni. Přechodné poruchy v zásobování jsou pravidelným zjevem každé mobilisace, nelze prý jim nikde zcela zabránit. Výzbroj naší armády je prvořadá, co prý zejména překvapuje, jsou ohromné zásoby střeliva.

»A němečtí vojáci?«

»Jsou dobře rostlí a tělesně zdatní.« vypravuje britský major, »ovšem špatně oblečení a zvyklí na mnohem skromnější výživu, než vaši, což však nepovažujte za svou výhodu. Skromný voják je výkonnější než náročný, máme zkušenosti s americkými vojáky ze světové války, kteří sice bojovali znamenitě, ale jen když měli komfort pro evropského vojáka nedosažitelný.«

»Viděl jste československé pevnosti?«

»Ano.«

»Co jim říkáte?«

»Co vám mám říci? Je jich škoda.«

»Nemyslíte, že i u vás si celou věc rozmyslili v posledním okamžiku? Nebo myslíte, že to bylo už dávno dohodnuto? U nás mnozí tak soudí.«

»Představujete si Velkou Británii jako jednotný pojem. Není taková, i když se snažíme navenek tak vystupovat; u nás je zrovna tolik proudů, nechej říci stran, jako u vás, ale my mluvíme méně pro veřejnost. Jistě byla u nás skupina, která vás už dávno chtěla dát za mír Němcům, ale byla opět jiná, která tvrdila, že Hitlerův mír je horší, než kterákoli válka. Mezi tím byla řada nejrůznějších mínění. Bohužel pro vás a snad i pro nás vyhrál směr, který zastával dohodu s Německem, ale mohl stejně vyhrát názor opačný.«

»A co řeknete o Francouzích, pane majore? Proč ti tak jednali?«

»Na to se zeptejte Francouzů. Přišli k nám a řekli, že nechtějí do války. Co jsme měli dělat? Měli jsme jít do ní s vámi sami? Nemohli jsme vám pomoci jinak než blokádou a než by se byla projevila, byli byste strašně trpěli. Udělaly se chyby, chybili jsme my i vy, chybili sověty i Francouzi. Brit uzná chybu a snaží se ji napravit, to vidíte už dnes v našem veřejném mínění. Ani nevíte, oč jste nám dnes bližší. Good bye!«

»Pane majore, ještě otázku. Máte dojem, že v Německu byli pro válku?«

»Ne! Nálada byla úplně proti válce. Přípravy, které konaly, ukazovaly příliš jejich slabiny. Snad vás bude zajímat, že bylo organizováno vaření jídla vždy pro celou skupinu domů v jediné kuchyni. Pravidelně to byla největší prádelna v domovním bloku.«

»Jejich výzbroj?«

»Zdá se, že jejich pěchota neměla velkých zásob střeliva. Jistě neměli dostatek těžkého dělostřelectva, kterým by byli

museli rozbít vaše opevnění! Určité vaše úseky — bohužel jen úseky, ne celá linie — byly vůbec nedobytné. S vojenského hlediska bylo však nejkrásnější vaše polní opevnění. Naši odborníci, kteří studovali podrobně opevnění západní fronty za světové války, mi řekli, že byla daleko překonána. Vaše posice na jižní Moravě mohli Němci dobýt jen s nesmírnými ztrátami, a to jen tehdy, kdyby byli Němci měli dostatek stříliva pro těžké dělostřelectvo. Jejich nedostatek surovin je obecně znám.»

B. Palkovský

Ideologie

Říká se »ideologie« a jsou míněny ideály vůbec. Říká se »marxismus, třídní boj, socialism« a současně se mívá proti ideálu sociální spravedlnosti; říká se »nadměrná humanita« a hýčká se tím zbožné přání, aby člověk člověku směl býtí vlkem; říká se »demokracie«, ukazuje se na demokratickou zrudu, kdy politické strany se dělily o vládní moc, ale činí se to s úmyslem zdiskreditovat i nejspravedlivější formy demokracií. Za prázdnou ideologií je prohlášována idea světového míru, kolektivní bezpečnosti, Společnosti národů. Byly tyto ideje znehodnoceny snad proto, že byly uměle vyvolány v život, anebo spíše podlehly, protože je dosud ve světě mocnější mezinárodní přibuzenství zájmů kapitalistických nad zájmy všelidskými? Za ideologií je prohlášována idea demokracie, ideál, aby obecné záležitosti byly spravovány obecně k obecnému prospěchu. Zaslouhuje odmítnutí ušlechtilý ideál proto, že byl lidmi nedokonale uskutečněn? Byla špatnou naše ústava, která svěřovala stranám kontrolu nad vládní mocí, anebo byli špatnými lidé, kteří své moci ve stranách zneužili? Odsuzujete ideál, aby nemusili býtí voláni na soud lidé?

Je prázdnou frázi ideál humanitní, soucit člověka s člověkem, věčná síla skrytá v křesťanském příkazu, že člověk člověku je bratrem? Je prázdnou ideologií proto, že uskutečňování sociální spravedlnosti by vyžadovalo snížení nároků těch, kteří tonou v nadbytku? Je skutečností jen bezohledný cit egoismu, humanita je prázdnou ideologií? Odkud přišlo toto tažení proti ideologiím? Jak souvisí s naší státní pohromou? Byla-li, dejme tomu, marnou ideologií snaha zahraniční politiky po uskutečnění kolektivní bezpečnosti, proč jsou současně za ideologie vyhlášovány všechny humanitní ideály? Či byli jsme snad poraženi proto, že jsme byli humánnějšími než jiné národy, proto, že jsme měli lepší sociální zřízení než národové velcí? A byli bychom snad zůstali uchráněni od pohromy, kdybychom byli měli ještě více nezaměstnaných, ještě víc žebráků a ještě více boháčů? Jsme-li čím ve svém domově na své pohromě vinni, tedy ne proto, že jsme měli mnoho spokojených, nýbrž proto, že jsme jich neměli dosti. Političtí předáci svými několikanásobnými platy zdiskreditovali demokracii, strany se rvaly o státní moc a ve svém humánním citění nedospěly ani k tomu, aby lidé v pohraničním území měli dosti práce a byli spokojeni v tomto státě. Neodsuzujme tedy mravní ideály a duchovní sílu, neodsuzujme ideál lásky k bližnímu, spravedlnosti mezinárodního sbratření, ale odsudme sami sebe za to, že tyto ideály existovaly pro nás pouze jako prázdné abstraktní ideologie a nikoli jako živé vnitřní skutečnosti, které by řídily naše jednání. Naše dějiny jsou protkány ideály míru, lásky, pravdy, spravedlnosti. Odmítneme-li je nyní, bude náš program národní jen pláštíkem jednotlivcům k zakrývání soukromých egoistických zájmů. Malý národ, nevidoucí, že jeho jediná síla tkví v duchovní soudržnosti, která může přýstiti jen ze spokojenosti všech jednotlivců, zapomíná, že této obecné spokojenosti může dosáti jen důsledným uplatňováním ideálu spravedlnosti. Spokojenost všech příslušníků je jedinou silou malého národa. Jsme-li malí moci, takže nemůžeme uplatňovati mravních ideálů ve světových rozměrech, nečinme se malými duchem tím, že bychom jich přestali uplatňovati ve vzájemném styku jeden vůči druhému.

Dr. Bohumil Janoušek

politika

Vilém Štefan:

Proč selhal marxistický socialismus?

Cesta do pekel je dlážděna dobrými předsevzetími a cesta k fašismu »levými vládami«. To se opakovalo příliš často, abychom směli věřit, že za tím vězí zlý žert dějinné náhody. Celých dvacet let dostává společenská síla, v níž několik generací skládá naděje, jednu příležitost za druhou, aby ve skutečném světě ukázala, co dovede — a celých dvacet let socialistický marxismus tyto příležitosti zahazuje. Máme opravdu věřit, že to není nic než nesmyslné hromadění náhodných chyb, politické smůly a nezaviněných »nepřízní objektivních činitelů«?

Doufám, že si v říjnu 1938 mohu dovolit tvrzení naprosto jisté: marxistický socialismus — lhotejno, nazýval-li se komunismem nebo sociální demokracií — selhal v Evropě v každém rozhodujícím historickém okamžiku. Kdo by chtěl popírat, že marxistické strany vykonaly v údobích politického bezvětrí mnoho pro dělníky, jejichž správci se cítili (sociální pojištění, zkrácení pracovní doby, bytová kultura, péče o dítě, práce osvětová), byl by prostě nespravedlivý a mimo to i neslušný, protože by lživě pomlouval poraženého. Kdo by však chtěl popírat, že se marxistické strany projevíly ve dnech historicky nejdůležitějších, kdy se rozhodovalo o životě a smrti, jako zosobněná bezmocnost a bezradnost (alespoň v posledních dvaceti letech evropských dějin), kdo by tuto skutečnost popíral, byl by zaslíben, poněvadž by se nedovedl poučiti ani vlastním neštěstím. Tato skutečnost je, myslím, mezi vážnými a rozumnými lidmi nepopíratelná. Ale právě vážní a rozumní lidé se nespokojí pouhým zaznamenáním skutečnosti. Mají touhu přiřadit k účinku příčiny. Potlučen bolestnými porážkami dvou desetiletí, měl by se každý socialista, který své přesvědčení bral vážně, tázati po příčinách těchto porážek. Narazí při tom nevyhnutelně na myšlenky, které od základu otřesou »vědeckou« základnou jeho světového názoru. Ale právě toho by se neměl lekat...

Budiž mi při této příležitosti dovoleno, abych odpověděl na námitku, kterou marxistické strany vznášejí pokaždé, kritikuje-li přítel socialistického dělnického hnutí »v těchto dnech« marxismus: »Není to ani těžké, ani slušné a pěkné, denuncovati teorii jenom proto, poněvadž byla v politické realitě poražena, a ubíjeti ji i po stránce teoretické.« Tedy dovolávání se čestnosti, jak se zdá! Ale dovolávání se čestnosti, že ztroskotal pokus organisovat lidskou společnost podle mravních zákonů, nedokazuje ještě nic proti mravnímu oprávnění tohoto pokusu. Nepopírám. Je-li však událostmi dokonale vyvrácena vědecká metoda (a marxismus se sám tak nazývá), která spočívá výlučně ve »vědeckých« předpovědích dějinného vývoje, a ukáže-li se jako neplodná — pak není neslušné, nýbrž nezbytné zdůraznit tuto skutečnost. Kdo se nechce vzdáti určité teorie »právě teď a teď teprve ne«, když je skutečností vyvrácena, není gentleman, ale poštillec. Kdy jindy

máme likvidovat teoretické představy o skutečnosti, ne-li ve chvílích, kdy objevíme, že nejsou k potřebě? Že nechutné krysy opouštějí loď, není přece ještě důvod, aby to neudělalo i statečné mužstvo? Jako bylo odjakživa prospěšné pro mravní výchovu lidstva nestrarati se o aktuální triumf násilí a tvrdošíjně hájiti mravní zákon — tak zhoubná a neplodná byla vždycky tvrdošíjnost v oblasti vědeckého poznání. Kdo miluje svobodu i pak a teď teprve, když byla poražena, je čestný člověk. Kdo však tvrdošíjně lpí na astronomické teorii Kopernikově, ačkoli jsou její základy vyvráceny pozorováním skutečností, je pošetilec.

Pozorování zjišťuje nade vše jasně, že marxistický socialismus v poklidných dobách společenského míru dovedl sprádati odvážné, předovážné plány, ale v bouřlivých chvílích společenských krísí propadá politováníhodné bezmoci. Karel Kautský, který nedávno zemřel, před jehož pilným učenecským životem musí se pokloniti i protivník, formuloval kdysi tuto pozoruhodnost marxistického socialismu s upřímností, nic netušící: 1914 padla dělnická socialistická internacionála jako první oběť války. Rozhněvaným kritikům dal učenec Kautský klasické uspokojení: »Internacionála je nástroj pro dobu míru.« Kovář, který přišel na to, že svým kladivem může kouti pouze máslo! Co učiní takový kovář? Zahodí své kladivo. Ale učenec Kautský neztratil duševní pohodu ani na vteřinku. Nemohl sice popřít, že jeho internacionála se ukázala pro rozhodující úkoly, pro které byla totiž stvořena, naprosto nepotřebnou — ale zato dovedl dodat světu pěknou, zaokrouhlenou formulku, kterou věc »vysvětlil«. To stačilo. Neboť marxismus Karla Kautského bylo umění, jak předpovídati to, co se už událo.

Kdyby byl Karel Kautský alespoň tušil, jak správná a obecně platná byla jeho formulka! V posledních 25 letech se ukázalo: Internacionála je nástroj pro dobu míru. »Revoluční strana« kvete a sílí, dokud kvete a sílí kapitalismus. A vůbec jsou dějiny to, co dělají druží.

Bylo by na čase pochopit, že marxistické dělnické hnutí musí hledat příčinu své bezmocnosti u sebe. Jak bezmocný je evropský marxismus, který měl ve všech velkoměstech Evropy příležitost uspořádati společnost podle svých plánů, ale všechny tyto příležitosti prohrál a ospravedlňuje se protestem: Nemohl jsem si pomoci, moji protivníci byli proti mně!

Protivníci marxistického socialismu, kteří se pokoušeli zhatiti jeho plány, plní navlas to, co si předsevzali. Že je policie proti revoluci a protimarxista proti marxistovi, je přece přesně podle definice! Naproti tomu je revolucionář, který těmito věcmi omlouvá svoji nemohoucnost, karikatura.

Marxistické dělnické hnutí ztroskotalo ve všech rozhodujících otázkách moci, neboť bylo jenom marxistické a dělnické. Neznáme-li jiné nástroje než marxistické, nemůžeme mocenské problémy moderní společnosti vůbec pochopit — a tím méně řešit. V složité moderní společnosti nemůže moc vykonávat ani dobýti nikdo, kdo se chová pouze jako představitel průmyslového dělnictva.

Marxismus se sám považuje za nauku o určitém společenském a hospodářském řádu, totiž za vědecký

rozbor kapitalistického zřízení. Domnívá se, že se z kapitalistického zřízení musí »s vnitřní nutností« vyvinouti řád socialistický. Díváme-li se na skutečnost nezaujatě, shledáme, že z těchto dvou okolností vyplývají téměř všechny tragické omyly marxistického socialismu.

Každá věda zabývá se je n tím, co je, a nikoli tím, co býti má. Ale porozumění a talent k vykonávání moci má jenom člověk, který něco chce, a nikoli ten, kdo něco ví. Lékař, který pilně studoval anatomii lidského těla, není ještě vůbec povolán, aby člověka vyčovával. Kdyby považoval anatomii za »světový názor« a chtěl jej propagovat, byl by směšný. Marxistický socialista žije však už dlouho v domněni, že poměrně přesná znalost hospodářské skladby kapitalismu znamená nejlepší prostředek, aby se lidé dali do pohybu »za své vlastní, praktické a vědomé zájmy«.

Ale velká hnutí vznikají odjakživa nikoli za »praktické zájmy«, nýbrž za několik abstraktních ideí, jež lze velmi těžko definovat. Historickou účinností a tvůrčí silou prokázalo jenom několik snů a pojmů, jejichž »praktický« obsah nemůžeme dosti dobře ani vyjádřit. Zkuste přesně definovati praktický obsah takovychto pojmů, jako jsou: národ, víra, čest, svoboda, velikost! Máme sice o nich nesčetné spisy, ale přesnou odpověď hledáme marně. Přes to jsou (nebo bývaly) miliony lidí odhodlány umřítí za národ, čest, svobodu a velikost. Nikoli však za »praktické zájmy«. Uvažujeme-li o tom opravdu důkladně, pochopíme, že to není ani groteskní, ani paradoxní nebo mystické. Nerozumný by byl naopak člověk, který by chtěl riskovat celý život k vůli nějakému rozdílu v hmotném blahobytu. I když je příjemné jísti maso třikrát týdně a nikoli jen v neděli, je jasné, že mrtvý člověk nemůže už vůbec jísti. Chová-li se někdo podle svých praktických zájmů, považuje jistě za rozumné chovati se oportunisticky a přizpůsobovati se otrocky »daným poměrům« nebo »menšímu zlu.« Jenom pro věci, které svými pěti smysly nemůže pochopit, dovede se člověk rozohnit a obětovat. Jenom lidé, jejichž charakter je takto utvářen, dovedou moc pochopit, dobýt a vykonávat.

Tragický omyl marxistického socialisty spočíval v tom, že politiku dělal asi tak, jako se dělá účetnictví. Ztratil instinkt pro živelné, pudové síly politického života. Temperament a živé reflexy, původní pocity a intuitivní odhodlání nahradila úvaha, vyčerpávající rozbor, a bezkrevná metoda vysokoškolského semináře. Je to stará historie o stonožce; jakmile začala uvažovat, zda má hýbat třicátou nebo čtyřicátou nohou, nehnula se již vůbec. Jednati bez přemýšlení je samozřejmě ohromné nebezpečí, ale zavaliti původní reflexy přemítáním a nekonečnou diskusí — to ochromuje.

Vědecké studium společnosti je pouze pomocným prostředkem politiky. Cíle, hnací síly a podnětné ideje politiky vyrůstají v oblasti vůle. Právě tuto oblast zanedbával marxistický socialismus naprosto. Nebyla to ovšem náhodná chyba, nýbrž nezbytný důsledek celého pojetí. Domnívá-li se někdo, že »objektivní« tendence společnosti pohánějí vývoj věci žádoucím směrem — a vychovává-li podle toho své stoupence — nemůže se divit, že jeho vůle a odhodlání zakrňují. Přesvědčení marxistů, že »úplně nezávisle na lidské vůli stojí na konci socialismus« (F. Engels),

představuje moderní formu prastarého mesiášství. Člověk s takovou vírou bude sice vždycky v opozici, ale naproti tomu nebude nikdy schopen ovládati skutečnost podle své vůle. V utrpení dodává taková víra síly, ale v jednání a především v kritickém okamžiku rozhodnutí zdržuje, oslabuje a podlamuje.

Moderní fyzika dokázala již, že ani v mrtvé přírodě nevládne zcela přesná zákonitost, ale marxista to nechce uznat ani pro velké dobrodružství politiky. Obsah a cíl dějin nejsou předepsány v žádné hospodářské učebnici, neboť o tom rozhodují živí lidé. A rozhodují podle ideí, vášní a snů. Teprve v poslední řadě podle praktických zájmů, jichž jsou si vědomi. Právě proto ztratil marxistický socialismus živý styk s dějinnou skutečností. Nadejde-li v historii kritický okamžik a zbývá-li už jenom »ano« nebo »ne«, pak je hloubající člověk drásán tisícerymi pochybnostmi a ohledy, až jej zaplaví příboj silných impulsů a sebevědomé vůle. Člověk, který něco ví, může být pro jednatelovo člověka užitečný, ale člověk, který jedná, znamená především člověka, který něco chce.

Bezmocnost marxistického socialismu pramení i z toho, že se dobrovolně omezuje na průmyslové dělnictvo. Kdyby byl marxismus uplatnil svou myšlenkovou metodu alespoň pro vlastní věci, byl by už dávno pochopil, že úžasnou technickou revolucí klesá také hospodářská a politická váha průmyslového dělníka. Fantastické stroje, které jsou v moderní výrobě rozhodující, neobejdou se ovšem bez dělnické pracovní síly, ale zvláštní sociální váha technických a administrativních středních vrstev je stále větší. Roste sociální váha inženýrů, úředníků, odborníků. Geniální Karel Marx pochopil už před 95 lety, že náhodný vynález parního stroje způsobí převrat v společenských poměrech, předvídáje na příklad, že nesmírně vzroste počet a sociální váha dělnictva. Marxovi žáci nechtějí však pochopit, že vynálezy posledních desetiletí znamenají vskutku větší technickou revoluci, než byl objev parního stroje nebo mechanického tkalcovského stavu. Nechápují také, že moderní vynálezy dávají klíčové posice společenské moci do rukou specialistů, jejichž počet je poměrně malý. Nechtějí vidět zrod nového druhu aristokracie — a současně s tím pokles hospodářské a sociální moci průmyslového dělnictva. Proto si také neuvědomují, že jisté vyhlídky mají už jenom ideje, které dovedou získat v š e c h n y důležité vrstvy společnosti. Takový je hmotný základ nacionalismu, který se nyní objevuje jako nejsilnější dějinná myšlenka současné doby, poněvadž rozhodující sociální převahu nemá již žádná jednotlivá třída, ovládají lidskou společnost myšlenky, které jdou všemi třídami. Nejzřejmější je idea národa. Snad přijde doba, kdy se myšlenka lidské svobody ukáže stejně příťažlivou, ale tolik je jisto, že idea zvláštních a jenom hmotných zájmů jediné třídy není už dosti silná, aby změnila stavbu celé společnosti. Právě to by měli marxisté pochopit, kdyby se konečně odhodlali ve svém vlastním světě uplatnit poučky »historického materialismu«.

Schopenhauer prohlásil kdysi ve špatné náladě: »Lež žije deset let, polopravda dvacet let a celá pravda osmdesát let.« Kdo se chce skepse uvarovat, přízná asi celé pravdě delší a dokonce snad věčný život —

ale přece přijme Schopenhauerův názor s určitou obměnou: Ve vířivém proudu lidské historie neplatí žádná »konečná«, »dokonalá« a »objektivně pravdivá« teorie o lidské společnosti a jejím vývoji. Přehledná jednoduchost světa, v němž žili naši rodiče, umožnila, že lidé mohli věřit v zaručený happy end, spoléhající se na »vnitřní zákony dějinného vývoje«. Tato doba minula. S ní propadli bezmocnosti všichni, kdo považovali včerejší pravdu za pravdu v ů b e c. Když nastal konflikt mezi skutečnostmi a teoriemi, zachovali spojenectví s teoriemi — a skutečnosti je překonaly. Marxistický socialismus nezvládl svou historickou úlohu. Morální a myšlenková poctivost, s níž se tisíce výborných lidí připoutávalo k marxistickému socialismu, stojí nyní před osudovým rozhodnutím: buď se vrátit k p ů v o d n í m motivům každé socialistické touhy — totiž k mravní vášni, která něco chce, působící na skutečnost zdravým instinktem — anebo zachovati věrnost prázdným formulcám, které život rozbil. Jinými slovy: jde o rozhodnutí mezi minulostí a budoucností.

Norman Angel:

Němec mluví k Angličanům

Němec, který právě vstoupil do našeho kroužku, zvláště se hodil k našemu účelu. Tu byl Němec, vzdělaný, znající kritiky, které se pronášejí proti německému režimu, snášejší je, ale také, jak nám bylo řečeno, přímo jasnozřivě rozumějící Führerovu duchu, jeho osobnosti a citění. Náš předseda upozornil Němce, že od něho chceme odpověď na docela určité otázky: Můžeme mít přátelství s Německem? Můžete nám říci, co doopravdy chcete? A za jakou cenu? Zkrátka, můžeme mít mír?

Němec mluvil nejdřív klidně, ale zřejmě s hlubokým cítem, vzněcujícím se chvílemi až k vášnivosti. V celku řekl asi toto:

Němci si vybrali být Římany XX. století

Ovšemže můžete mít naše přátelství za určitých podmínek, ovšemže může být mezi námi mír. O nic jiného neustále neprosíme. Co chceme, poznáte podle toho, co jsme.

Především tedy chceme, co chce každá živoucí bytost — podmínky pro zachování sebe samé, prostředky k životu a růstu, k rozpínání. Chceme svůj poctivý podíl na zdrojích země, bezpečnou hmotnou základnu své existence. Vy a vaši spojenci jste nám za posledních pětadvacet let ukázali, že si nikdy nemůžeme být jisti ani touto hmotnou základnou existence, nebudeme-li schopni vzít si ji a obhájit vlastní silou. Tu sílu hodláme mít a už jí nabýváme. Ale jde ještě o něco víc. Vidíme velkou část světa kolem sebe v úplném chaosu, ve zřejmé degeneraci. Musíme teď tento chaos o rozklad ovládnouti, anebo jej sdílet, státi se jednou z jeho obětí. Nechceme jej sdílet, nechceme být jeho obětí. Vybrali jsme si mezi vládou a chaosem, a podobně jako my, vybrali si kdysi také Římané.

Jsmo hnáni k této roli také hlubokým pudem, touhou uspokojiti duchovní touhy, které jsou právě tak skutečné a určité jako hmotná touha po chlebu. Věříme — a Führer se nikdy netajil touto vírou — že germánská rasa má určité mravní hodnoty, absolutní ctnosti, vlastní jen jí samé, vrozené její krvi. Je to rasa, která právě pro tyto vlastnosti cítí nepotlačitelné nutkání, jakýsi mravní hlad po vedení, panování, civilisování. Ještě nikdy se netěšila z práva naplniti tento svůj osud, míti patriční podíl na vládě nad světem. Nyní jej žádáme s pevným vědomím, že jej dostaneme, že vy jste bezmocní zabránili nám v tom. A doufáme upřímně, že se o to ani nepokusíte.

Právě tak jako pro vás bylo by bývalo zbabělé přijmouti rozdělení světovlády z dob šestnáctého, sedmnáctého, osmnáctého století, smířit se s latinskou nadvládou, tak pro nás Němce by bylo hlubokou zradou na naší krvi, na naší rase, na našem osudu přijmouti maličerné formulky profesora Wilsona v Ženevě jakožto konečný výraz osudu lidstva, jakožto poslední slovo pro germánskou rasu. Chcete tvrdit, že co bylo lidsky blahodárné a vznešené pro vás, má být upřeno nám? Když člověk pomyslí na germánské nadání pro organizaci, kázeň, statečnost, sebeobětování, a když vidí zvanivý nepořádek v některých národech, které sousedí s Německem, polodivošskou balkanisaci tak velké části Evropy, když člověk pomyslí, že Portugalsko je považováno za schopné mít imperium, ale Německo nikoli, že v celém Novém světě nepřípadl ani čtverečný kilometr Německu, když vidíme všechny tyto skutečnosti, myslíte si, že přijmeme světovou ústavu profesora Wilsona a vládu universálního zákona a všechno, co s tím souvisí? Jste udiveni, že odmítáme spolupracovat v ženevské žvanině; že Führer protestuje proti tomu, aby chování Německa bylo podrobováno konečnému rozsudku barevné džentry z Haiti, Afganistanu nebo San Dominga, že Neurath jednou prohlásil, že nabízet Německu standardisované a ztrnulé instituce takto spravované se skoro rovná urážce? Zvat Německo k něčemu takovému znamená vybízeti je, aby popřelo svou velikost.

Podívejte se na nás jen ve světle své vlastní historie posledních tří století a poznáte, že jste se od svého zhoubného omylu r. 1914 jen pokoušeli zastavit nevyhnutelný dějinný proces. Byl to pokus, který nadobro ztroskotal roku 1914, jak dnes připouští mnoho vašich spisovatelů, novinářů a politiků, neboť německá vláda nad kontinentem, již jste válkou chtěli zabrániti, je dnes blíže svému uskutečnění, než byla před vašim »vítězstvím«. Smlouva, k níž vám pomohlo vaše vítězství, už zkomírá, a to bez jediného vojenského útoku. Můžeme jí zasadit poslední ránu z milosti, kdykoli se nám zlíbí, a vy víte, že nebudete schopni nám odporovat. Neboť vaše spolenectví, které vám umožnilo napsat onu smlouvu, spolenectví se Spojenými Státy, Japonskem, Ruskem, Itálií, už nejen zkomírá, ale je mrtvo, rozloženo, pochováno bez naděje na vzkříšení. Budete-li opakovat omyl z roku 1914, pokusíte-li se za změněných poválečných okolností, bez pomoci Ameriky, Ruska, Japonska, Italie, ba naopak, majíce většinu jejich sil proti sobě, ještě jednou postavit se proti dějinám, budete úplně zničeni, pohlceni, vyřízeni. A toho bychom litovali, neboť část vašeho dědictví by jistě připadla asijským a latinským národům, s nimiž bychom my potom měli co dělat.

Cíle Německa v Evropě

Nechtěli bychom na vás takovou úpravu, jakou vy jste vnutili Francouzům a Holanďanům, ani na vás nechceme třeba jen kilometr vašeho území. Ovšemže bychom musili žádat zpět své kolonie — a ne jednu nebo dvě, nýbrž všechny, do posledního čtverečného coulu. A chtěli bychom to ovšem bezpodmínečně a žádné nesmysly o mandátech nebo odvolání do Ženevy.

Ale třebaže budeme trvat na vrácení kolonií, uznáváme, že naše nejbližší úloha je v Evropě samé. Musíme zavést nějaký pořádek ve střední a jihovýchodní její části a zabezpečiti své posice na evropském východě. Nechceme anektovat neněmecké státy, ale musíme trvat na tom (jako vy jste činili v případě Egypta a jistých států arabských a indických), abychom na ně měli takový vliv, aby se nikdy nemohly pro nás stát zdrojem nebezpečí nebo dráždění. V případě ukrajinském budeme snad žádat takový vztah, jaký má vaše vláda k domorodým státům indickým. Naše potřeba užívati těchto metod je už z čistě hospodářských důvodů mnohem větší

než byla vaše v osmnáctém století. Plánovitě hospodářství je naprosto nesmiřitelné s volnou činností velkého počtu malých států. Jak chcete dosáhnouti potřebné součinnosti »svobodnými dohodami« podle ženevského vzoru? Jaký skutečný hospodářský plán může vzejít ze žvanění dvašedesáti národů? Náš lid, prahnoucí po mužné rozhodnosti, neskoncoval s parlamentním žvaněním doma, aby se s ním mohlo zase začít v Ženevě.

Odtamtud se nebude řídit skutečná práce na civilisaci a řádu. Ale proč by se měl náš úkol, zavést pořádek ve střední a východní Evropě, křížit s vašimi úkoly v imperiu? Nebo zase budete bojovat proti nám, jako roku 1914, kdy jste se postavili na stranu Slovanů proti Germánům? Asi jste docela zapomněli, že jste tehdy bojovali pro ruskou nadvládu. Rusko bylo protektorem Srbska a vy jste se postavili na stranu Ruska. Jak vypadá tato politika podporování ruské moci a vlivu dnes? Porazili jsme Rusko a udělali jsme mírovou smlouvu, která mohla přivést značnou část Ruska pod západní kontrolu. Zabránili jste nám uskutečnit tuto úpravu a zničili jste ji. S jakým výsledkem? Museli jste intervenovat penězi, střelivem a vojskem, abyste se pokusili zničit vládu, která vyrostla z vašeho vítězství nad námi. Myslíte si ještě dnes, že brest-litevská úprava by byla horší pro Evropu a pro vás než úprava, kterou jste udělali vy pro svém vítězství nad námi? Chcete dnes, aby se Rusko stalo protektorem malých národů? Opravdu si ještě dnes myslíte, že to bylo moudré podpírat ruský vliv proti německému v jihovýchodní Evropě? Bylo by to bývalo tak zhoubné s vašeho hlediska, když bylo Rakousko-Uhersko ukáznilo »malé statečné Srbsko«? Neukazuje se teď celá politika, která vedla k světové válce, jako jedna jediná nejasnost? Neříkají to skoro denně právě ti novináři a noviny, kteří byli před válkou nejuživějšími protigermany?

Není důvodu, proč by neměla anglo-germánská síla obnovit pořádek v tomto rozvráceném světě. Ale máme-li spolupracovat, musíte uzнат naše stanovisko a důvody, které máme proti Rusku a proti komunismu. Jen si rozvažte. Jsme sedmdesátimilionový národ. Rusové jsou národ aspoň dvakrát tak veliký, většinou asiatský, zvláště pokud jde o jejich vztah k duchovním hodnotám. To není náhoda, že tyto barbarské miliony se tak ochotně propůjčily k politice, která se zlíhla v mozku asiatského revolucionáře, a že jsou hypnotisovány učením, založeným hlavně na závisti a nenávisti. Měli byste se aspoň propracovat k nějakému ponětí, co to znamená mít stopadesát nebo dvě stě milionů regimentovaných bolševiků přede dveřmi, tím, že byste denně čtli moskevské noviny. Když mohou ruští vládcové takhle zacházet se svými vlastními lidmi, co máme očekávat my, jejich nepřátelé, ve chvíli, kdyby selhaly naše obranné linie nebo kdyby jejich vražedné učení se zmocnilo slabších vrstev našeho lidu a oslabilo tak naši pevnost? Divíte se protikomunistickému paktu? Nebo se divíte našemu podivení nad tím, že jste se k němu nepřidali? A nevidíte, proč musíme ovládat určité sousední státy?

Žijeme ve světě, kdy člověk musí být buď pro anebo proti, a ti, kdo nejsou pro nás, shledají — ne že bychom si toho přáli — že jsou proti nám. Opravdu už nemůžete být dlouho nad vřavou a nepřidávat se ani tam ani onam. Nechcete si tuto skutečnost uvědomit.

Anglie se nerozhoduje pro nic

Podívejte se, jak to bylo s Japonskem. Když Amerika roku 1931 nabídla součinnost vám a Společnosti národů proti Japonsku, odmítli jste. Vaše noviny psaly, že by nebylo slušné mluvit o znásilňování starého a věrného spojence. Nechtěli jste být při Ženevě. Ale nechtěli jste být ani při Japonsku. Byli jste při něm do té míry, abyste nechali padnout Ženevu, zradili Čínu, zhoršili své vztahy ke Spojeným Státům, ale nikoli do té míry, abyste mu pomáhali. Dnes je vašim opovčným nepříte-

lem. Beztrestně vás vyzývá. Vaše noviny mluví o »vážné výstražce Japonsku« a o »rozhodné akci« k zajištění vašich práv. Ale i malé dítě musí vidět, že nejste schopni postavit se proti Japonsku, nepřidáte-li se buď k Rusku nebo k nám. Ale vy nechcete udělat ani to ani ono. Nespojíte se ani s Amerikou a se Společností národů, abyste pomohli Číně v odporu vůči Japonsku, ani s Ruskem za stejným cílem. Ani s námi proti Rusku. Líbí se vám sedět na plotě, dělat kompromisy, nenávidíte přímou, důslednou ve své politice a ve své doktríně; rádi odkládáte rozhodnutí až do poslední možné minuty (tato vaše vlastnost byla možná skutečnou příčinou světové války); nenávidíte rozhodování a nechcete se zavazovat předem.

Jak vám můžeme my nebo vůbec někdo věřit? Začali jste po válce mluvit o Wilsonově míru, o odzbrojení, vládě zákona a žádali jste, abychom v tom viděli skutečnost. Ale zároveň jste ukazovali, že sami jste se v těchto věcech nerozhodli. Dali jste tomu neurčité požehnaní, ale nebyli jste odhodláni hájiti to, kdyby to bylo ohroženo. Jako Němec jsem potěšen nad výsledkem; ale jako Němec jsem také povinen se tázat, za což stojí vaše přátelství, zdali se máme, abychom ho dosáhli, vzdáti přátelství jiných, vzhledem k tomu, co vaše »dobrá vůle« k výmarské republice, ke Společnosti národů, k Habeši, Číně a Francii znamenala pro osud těchto pěti postižených. Prohlásili jste se sami za milované přátele všech. A vida, výmarská republika je mrtvá, Společnost národů umírá, nezávislá Habeš byla zničena, Čína je vybitá a Francie... Španělsko je typický příklad. Hlásali jste nezasahování. Italové vás obviňují, že podporujete Madrid, ale madridská vláda ví, že je to právě vaše nezasahování, které zavíná její konečnou porážku.

To se rozumí, myslili jste to dobře. Chtěli jste být pro úmluvu Společnosti národů, aniž jste zároveň byli proti těm, kdo ji chtěli zničit. Když se vás v počátcích Společnosti národů Francie ptala, zdali byste bojovali pro úmluvu, kdyby ji některý národ porušil, byli jste jedno-duše ustrašení. Účelem Společnosti národů u krásného nového světa, vykládali jste, je mír. Nesmíme být tak krvežízniví, abychom mluvili o válce ve spojitosti s Ženevou. Stali jste se tedy pacifisty, chtěli jste odzbrojit? Nikoli, nechtěli jste ani jedno ani druhé. Vaše loďstvo stále ještě bylo největší na světě a vy jste ho chtěli užít, »až přijde čas«, ale neřekli jste, co to znamená. Francie se vás ptala, budete-li ji hájit, bude-li napadena Německem. Zase jste byli ustrašení a mručeli jste, že Francie pořád mluví jen o své bezpečnosti. Francie tedy řekla: »Dobrá, nemůžeme-li tedy spoléhat na zákon, učiníme, co uznáme sami za dobré.« A ve svém úsilí oslabiti Německo zničila výmarskou republiku. Kdybyste byli Francii řekli: »Budeme vás hájit do poslední lodi a do posledního muže, s podmínkou, že budete slušně zacházeti s Německem«, byli byste zachránili výmarskou republiku a Společnost národů. Obětovali jste obojí v touze »zůstat nestranní« mezi Francií a Německem. Odmítli jste tenkrát Francii záruku, kterou jste jí za patnáct let dali, protože jste tenkrát považovali záruku za »další znásilňování Německa« a za »porušení nestrannosti«. Touto svou osudnou vlastností, neříkat, zdali jste pro nějakou věc nebo proti ní, jste zničili výmarskou republiku, kterou jste chtěli držet. Povzbudili jste Čínu, aby spoléhala na Společnost národů, a potom jste ve jménu míru, nestrannosti a »spíše smířlivosti než donucování« odmítli, aby Společnost národů hájila Čínu, i když k tomu Amerika nabízela pomoc. Habeš udělala tutéž zkušenost. Chtěli jste sankece, ale tak, aby Itálie nebyla proti nim. Itálie nesmí být podrážděna, ale zákon se musí zachovat. Výsledek ovšem byl, že jste podráždili Itálii a zákon nezachovali. Zachovali byste jej, kdyby šlo o nás a kdybychom my byli dost početilí, abychom na to spoléhali? Tomu nevěříme.

A tak se možná rozhodneme, že je pro nás bezpečnější pracovat se spojenci snad méně vznešenými, ale kteří aspoň vědí, zdali jsou s námi anebo proti nám. Proto nevím, zdali můžeme s vámi žít v míru. Nikdy jsme se netajili tím, co hodláme dělat. Při nesčetných příležitostech jsme prohlásili, že chceme do svého státu pojmuti všechny Němce, kteří žijí venku. Budeme vládnout celému evropskému kontinentu a zakážeme, aby se kdekoli ustavil bolševický nebo polobolševický režim. Ukáže-li se v některém evropském státě spontánní hnutí proti žvanivému parlamentarismu, budeme se na ně ovšem dívat příznivě. Stejně tak, ukáže-li se někde hnutí, které chce zabránit ustavení komunistického režimu. Legální maličkosti rozhodně nebudou státi v cestě tomu, co budeme považovat za nutné učiniti ke konečnému triumfu germánské civilizace v Evropě. Dříve nebo později budeme se muset vypořádat s Ruskem. To neznamená nutně válku. Možná, že čistky tak zeslabí mravní a intelektuální základy moskevské vlády, že bude možno se dohodnout — na příklad zřídit na ruské periferii autonomní státy, které by byly více pod kontrolou Berlína než Moskvy. Možná, že to vůbec neznamená válku, ačkoli to může znamenat určitou pomoc vnitřním hnutím v Rusku samém. Podobné techniky se ovšem bude užívat i vůči Francii. Nebudeme už trpět vítězství židovského komunismu ve Francii, jako ho netrpíme ve Španělsku, a nepotkáme se s většími nesnázemi při konečném vítězství francouzského Francie, než náš nynější spojenec Itálie se potkáva při zajišťování vítězství Francie španělského.

Můj osobní názor je, že se s tím vším smíříte, až přijde čas. Přijmete to, protože nechcete napřed učiniti kroky, které by tomu zabránily. Přijde-li zápas o Československo, nejpobulárnější výkřik ve Velké Británii bude: »Žádnou válku pro Československo!« A nakonec vyřídíme věc s Ruskem — když jsme předtím zúčtovali s menšími státy, které jinak mohly být vašimi spojenci — uvědomíte si, že hájit Francii, k čemu vás zavázal váš zahraniční ministr, je stejně komicky nemožné — jestli se ovšem tato otázka vůbec vyskytne. Neboť náš způsob rozhodně nebude vyprovokovat válku s Francií, nýbrž pomoci k vládě francouzskému Francovi, který se spokojí s tím, že zastaví další úpadek francouzské rasy tím, že přijme vedení a podněty německé nadvlády.

Vlastně už je věc napřed vyřízena. Znova a znovu události v posledních několika letech ukazovaly, že my nebo Japonsko nebo Itálie vás můžeme vyzývat v životních věcech, kdežto vy se neodvážíte vyzývat nás; že my jsme odhodláni vzít na sebe pro svou věc břemena a riziko, ale vy ne. Znovu a znovu se ukazuje — je těžko to říci zdvořile — že my nemáme strach, ale vy ano. My víme, co chceme a jsme sjednoceni v úmyslu to dostat; vy nevíte, co chcete, a jste hluboce rozdělení. Zdvihneme-li zas jednou otázku, o niž se bojovalo ve světové válce — zdali mají v Evropě vládnout Germáni anebo Slované — polovička vašeho lidu nám bude přát vítězství. A když pro nic jiného, pro tohle bude naše vítězství jisté.

Když se nás tedy tážete, proč nevěříme v mezinárodní právo a řád, moje odpověď zní: Protože vy nevěříte. Vy, kteří vlastníte skoro čtvrtinu světa, kteří jste blahobytníky této země, máte nekonečně více důvodů než my, kteří jsme přišli příliš pozdě a na něž už nezbyly ani drobty, vítati instituci, která zajišťuje nynější rozdělení světa. Ale vy jste ji nikdy nebrali vážně. Dívali byste se na útok na vlastní území — třeba vpád do Kenye nebo na Maltu — stejně, jak přihlížíte k útoku za útokem na ženevskou úmluvu? Já vím, že jednou za týden některý člen vaší vlády pronese chvalozpěv v tom smyslu, že Británie stojí za Společností národů, že v ni ohnivě věří jako v největší ideál a naději lidstva, právě tak jako jednou týdně v žaketu a s cylindrem pod židli

vyznává víru v učení, o němž už i vaši biskupové řekli, že se nesmí brát doslova.

Anglie nebude mocí...

To se ví, bojovali jste také, aby už nikdy nebylo války, abyste zavedli mezinárodní řád, mír, Společnost národů, odzbrojení. Válku jste vyhráli. Německo bylo úplně odzbrojeno a neschopno odporovat ani ruhrské invasi. Přišlo za naším odzbrojením vaše? Stačili jste na vyřízení militarismu, pokud jde o Německo, ale nedovedli jste se dohodnout mezi sebou. Nevěřili jste ve svou protimilitaristickou doktrinu. Tak málo jste spolehalí na svůj nový mezinárodní řád. Největší demokracie se z toho vytáhla úplně — a dnes ta znamenitost páchne rozkladem. To všechno vysvětluje, proč nemáte žádnou politickou víru, nic, o čem byste měli bojovat. Vaše zásady, o něž jste vedli válku, byla jen hesla, a prázdná, neupřímná a klamná k tomu. Všechna se zhroutila a vy už pro ně nikdy nebudete bojovat.

My Němci víme, za čem jsme bojovali, a že naše věc nepadla. Třebaže tato jediná bitva, které říkáte světová válka, byla pro nás ztracena, cítíme v kostech, že nakonec vyhrájeme. Někdo o vás Angličanech řekl, že obvykle prohráváte všechny bitvy, až na tu poslední. Už to o vás neplatí, platí to teď o nás. Ve světové válce jsme bojovali proti slovanské nadvládě nad Evropou a zvláště nad námi; za to, aby se utvořila hradba proti východnímu barbarství, které se na nás valí a hrozí zatopit celou zdejší kulturu, abychom germánskou rasu uchránili od moskevského barbarství a zachovali její dědictví pořádku a kázně, její právo zavádět pořádek v anarchii a chaosu střední a jihovýchodní Evropy, která nás ohrožuje. Pořádek a stabilita jsou nezbytny pro německou bezpečnost a blahobyt, pro německé hospodářství, pro samotnou výživu budoucích německých milionů.

A vyhráváme. Slované jsou zatlačováni a vy jste potěšeni nad tím, že to děláme. Úspěšně uplatňujeme své právo na sjednocení germánské rasy a na její patriční místo v Evropě a ve světě. Vy jste docela neschopni nám v tom zabránit. A budete neschopni, jestliže se proces rozšíří také na Afriku a Asii. Jestliže nás naše potřeby donutí dotknouti se v Africe a na blízkém východě toho, co bylo dosud vaší sférou, budeme moci to učinit a vás ani ve snu nenapadne, abyste nás zastavili — anebo snad přesněji řečeno: napadne vás to jenom ve snu. Neuděláte to. Je naprosto jisté, že nebudete bojovat. Neříkám, že váš lid je zbabělý nebo degenerovaný. Nepochybují, že je právě tak statečný a mužný jako býval a že máte takovou potenciální sílu jako jste měli. Ale vy neužijete své síly a statečnosti k obhajobě zájmů své země a své říše, protože jste rozdělení v názoru na to, co je váš zájem, který je třeba hájiti. Vaše láska k říši je méně hluboká než vaše neláska k věcem, které by se vynořily, kdybyste ji hájili. Obrana neznamená jen držet cizince daleko od své půdy — to jste od dob normanského vpádu nedělali. To znamená hájit věci nezbytné k životu a blahobytu národa a zachovávat strategické posice, které jsou k takové obraně potřebné. Kdybyste se byli v minulosti spokojovali s tím, být zatlačováni s jedné posice za druhou, nebyli byste měli svou říši.

Dnes nebudete říši hájiti, ne proto, že se bojíte bojovat, ale proto, že se bojíte porazit své soupeře. Bojíte se, že porážka Italie by mohla znamenat komunismus ve Španělsku. Proto přijmete nesmírné riziko pro svou cestu Středozemním mořem. Bojíte se, že porážka Japonska by mohla znamenat komunismus v Číně nebo aspoň nesmírný vzrůst ruského vlivu a moci po celém světě. Proto jste ochotni uvést do nebezpečného postavení svou východní říši. Dvě stě let a za cenu dvou válek jste se stavěli proti tomu, aby se nějaká velmoc usadila ve Španělsku nebo v Maroku nebo ve strategických posicích těchto zemí. Dnes je mnoho vašich lidí pro

Franca, i když vítězství jeho italských a německých spojenců udělá váš Gibraltar bezcenným. Lopotili jste se a krváceli jste dvě stě let, abyste vybudovali říši na Dálném východě, a dnes vaše konservativní a imperialistické veřejné mínění otevřeně podporuje činnost nového asijského soupeře, který ani na okamžik neskrývá svůj úmysl ohrozit vaše postavení v Asii a který vám rovnou říká, abyste odtamtud zmizeli. Snad je za tím nějaký skrytý důvod, který nechápeme, ale rozhodně to není heroické; to už není starý John Bull. Je jasné, že nestavíte obranu své říše na první místo, že sama vaše vůle hájit ji je křížena jinými cíli. Dnes, protože nemáte politického přesvědčení, protože vlastně nechcete žádné mít, protože se chlubíte, že nejste pro žádnou ze soupeřících ideologií, že jste nad tím, protože nemáte žádné vlastní zásady, pro něž byste bojovali, nýbrž jen pochybnosti a zmatky, nemůžete, třebaže jste připraveni k boji, rozhodnout se, kdy, s kým anebo proti komu máte bojovat. Tak velice je to pravda, že jste v posledních letech poskytlí podívanou, nikdy nebyvalou ve vaší historii. Britští imperialisté se otevřeně radují nad úspěchem útoků na prestýž a strategickou bezpečnost britského imperia — na Dálném východě, na blízkém východě, v Africe, ve Středozemním moři, ve Španělsku.

Pravá cesta pro vás je ovšem spolupráce s námi, proti nepořádku a barbarství, slovem proti komunismu. Nabízíme vám ji. Ale vy ovšem ne, to by znamenalo zaujmout stanovisko v boji soupeřících ideologií, a to nechcete. Měli jste jinou možnost, Společnost národů. Ale vy jste velmi brzy dali najevo, že vás ani ve snu nenapadne bojovat za takovou věc. Některé z vašich nejvlivnějších listů a mužů to říkali skoro denně. Bylo by zvrhlé, vykládali, přeměnit krásnou mírovou Společnost v něco podobného mezinárodnímu ministerstvu války. Admirálové a generálové si podávali ruce s Quakerem a radikálními pacifisty. Vzdali jste se tedy brannosti ve prospěch pacifismu? Sotva. Vaše loďstvo je stále ještě čtyřikrát nebo pětkrát tak velké jako naše a pustili jste se do nesmírného zbrojení. Chtěli jste zbrojit, ale nechtěli jste ozbrojit Společnost národů. Chtěli jste bránit sami sebe, ale nikoli kolektivní systém, Společnost národů, své spojence v ní. Jinými slovy: nevěřili jste v ni, nechtěli jste pro ni umřít. Milovali jste ji jako muž miluje svou tchyni. Ale rozmyslete si, co vaše nevíra znamenala. Za naše odzbrojení jste nám nabízelí ochranu Společnosti národů, to jest ozbrojenou sílu mocností, které byly jejími členy. Museli jsme se tedy tázat sami sebe: Bojovala by za nás opravdu Společnost národů, kdybychom byli napadeni? A zatím vaše noviny a vaši politikové říkali, že by nebojovala, že není účelem Společnosti, aby vůbec za někoho nebo za něco bojovala. Jak jsme v ni potom měli věřit? A v té době, kdy jste nám dělali tuto důmyslnou nabídku, dostávali jsme také nabídky velmocí, které byly ochotny za nás bojovat, pomáhat nám k našim právům a k uplatňování společných zájmů. Co byste byli vy udělali, kdybyste si byli měli vybrat mezi takovými nabídkami? Jeden vám nabízí aktivní, brannou podporu, druhý od vás nejdříve žádá, abyste se zřekli vlastních prostředků obrany a potom říká, že budete-li po takovémto sebeoslabení napadeni, musíte spoléhat na vlastní síly. Tomu říkáte věřit ve Společnost národů, v mezinárodní zákon? My ne.

Oceľi jste se v situaci, kdy jedna polovina vašeho lidu nechce bojovat za Společnost národů, kolektivní soustavu, a druhá nechce bojovat za imperium. Proto nemůžete jako národ bojovat vůbec, anebo aspoň bojovat s vůlí zvítěziti. A bez takové vůle není vítězství. My ji máme. Vy ne.

Tato stať je překladem první kapitoly nové knihy Normana Angela »Peace with the dictators« (Mír s diktátory). Chtěli bychom na ni zvláště

upozornit své čtenáře, poněvadž jí pokládáme za nejpronikavější vysvětlení jak cílů Německa, tak určitých posledních událostí, zejména stanoviska Anglie. Kapitola reprodukuje výklad, jež v londýnské debatní společnosti přednesl německý nacista. Čtenář sám bude moci na základě posledních zkušeností posoudit, je-li tento drtivý výklad pravdivý. Zároveň seznámí se se způsobem, jakým mluví Němci s Angličany a jakým asi mluvil i Hitler s Chamberlainem, a získá i potuchu o cílech Německa v Evropě.

národní hospodář

Eduard Vyškovský:

Hospodářský rozhled po tom, co nám zbylo

Tyto dny se můžeme dočísti spousty hospodářských úvah, které všechny mají společný nedostatek: schází jim skutečná znalost fakt. Nelze to ani vytýkati. Známe sotva hranice, neřku-li abychom měli již provedenu inventuru, ze které bychom mohli přehlédnout aktiva a pasiva druhé republiky. Proto také nelze ani přibližně sestaviti naši budoucí platební bilanci, která bude rozhodovat o naší životní úrovni. Že se můžeme uživit, o tom není pochybnosti, ale jak se užíváme, to je otázka.

Zemědělský stát?

Naše budoucí platební bilance rozhodne o tom, jaké suroviny budeme moci dovážet a zpracovat. To znamená také rozhodnutí, jak se budeme oblékat a čím se budeme živit — užaseme, když zkusíme v podrobnostech, kolik cizích výrobků a surovin je v kterémkoli předmětu denní potřeby, z kolika světadílů je naše obuv, náš šat, do jaké míry jsou naše snídaně a náš oběd závislé na dovozu. To také však znamená, kolik budeme mít pracovní příležitosti a jak se zařadíme do střeoevropského hospodářského prostoru. Zvláště tato věc je významná. Je-li v našem okolí dosti hospodářského rozhledu, a máme důvod předpokládat, že je, pak bylo by velkou chybou, kdyby se v zájmu celé střeoevropské hospodářské politiky v širokém slova smyslu promarnily hodnoty, jež znamená naše jméno a hospodářská tradice. Je také v zájmu našich sousedů, jejichž máme být dodavateli a odběrateli, abychom měli aktivní platební bilanci, to je, aby naše tržba z ciziny byla větší než naše vydání.

Toho můžeme dosíci jediné vývozem své práce, protože vývoz surovin — uhlí a dříví — nebude nyní možný, když jsme byli zbaveni největší části této surovinové základny a budeme v těchto ohledech spíše asi pasivní. Zemědělský export nemůže zdaleka uhraditi naši platební potřebu do ciziny, zvláště kdybychom se omezili na vývoz prvovýrobků nebo polotovárů. Představy o zemědělském charakteru našeho státu jsou velmi primitivní a jejich uskutečnění by znamenalo podstatné snížení naší životní úrovně se všemi nepříznivými důsledky především pro zemědělství samotné. Dobré ceny zemědělských výrobků budou možné jen tehdy, budeme-li mít také dobrou zaměstnanost průmyslu a budeme-li moci platit slušné mzdy. Kdybychom se stali státem skutečně zemědělským a byli odkázáni jen na zemědělský vývoz, museli bychom v krátké době podstatně snížit ceny našich plodin, protože prodej do ciziny za ztrátové ceny světového trhu, světová cena pšenice při rekordní letošní úrodě je podstatně nižší než cena domácí, rovněž světová cena cukru, škrobu atd. — by znamenaly takové

zatížení, že není u nás nikoho, kdo by je mohl převzít. Nebyl by to ani stát, i kdyby byl ovládan zemědělskými zájemci, protože by tu prostě nebyly peníze. A kdyby se opatrovaly nějakým umělým způsobem, znamenalo by to automaticky takové zvýšení všech ostatních cen, že by kupní síla peněz, poskytovaných zemědělcům, sama záhy vyrovnala nutnou diferenci. Má tedy především zemědělství zájem na tom, abychom zůstali státem s možným průmyslovým vývozem a s maximálním využitím pracovní příležitosti, která se u nás naskytuje. Ať se to zdá jakkoli paradoxní, mají hlavní zájem na naší platební bilanci a tedy i na naší průmyslové výrobě naši sousedé a naši zemědělci.

Jakou obchodní politiku?

Ujasníme-li si toto, musíme podle toho také zařídit naši hospodářskou politiku. Na venek to znamená udržovat přátelské obchodní styky se všemi státy na světě, pokud to bude možné. Prakticky by to znamenalo nutnost liberální obchodní politiky a stupňování snahy o hospodářské dorozumění, pokud možno v nejšířším hospodářském měřítku. Zdá se, že tato intence odpovídá jak zásadám, na nichž byla vybudována hospodářská koncepce Runcimann-Chamberlainova, tak také intencím, kterými se řídí německá vláda. Bylo by tedy možné se i v tomto směru zařaditi do světové hospodářské orientace a uplatnit se v ní, tak jak to odpovídá našim možnostem domácím a stykům mezinárodními.

Budovatelské plány.

Nesmíme si ovšem dělat iluze, že tyto domácí možnosti jsou skvělé, ani pokud jde o trh domácí ani pokud jde o odbyt zahraniční. V první chvíli, jakmile se začalo mluvit o odpadnutí industrie severních Čech, vynořily se také fantastické plány o budování nového průmyslu. Především nesmíme zapomenout, že nám odpadla asi třetina domácího konsumu, a to nikoli bezvýznamná. Životní úroveň severočeských oblastí nebyla zdaleka tak bídná, jak by se dalo souditi z čísel nezaměstnanosti anebo z propagačního materiálu. Spíše lze tam mluvit o pronikavých sociálních rozdílech, které znamenaly vedle bídy i velmi vysoký standard of life. Odpadem severočeských krajů odpadá konsum velké části kvalitního zboží jak průmyslového tak zemědělského. Není náhodou, že nejhodnotnější dobytek z českých zemí šel právě do severních Čech a ceny, které se platily za něj tam, do značné míry určovaly i cenovou úroveň v oblastech ostatních. To platí i o průmyslových výrobcích. Karlovy Vary a Mariánské Lázně byly středem nejpřepychovějších obchodů, ale také obchody v Teplících, Ústí nad Labem a Liberci byly na vysoké úrovni a svoji cenovou politikou při nákupech i prodejích určovaly rovněž standard v ostatních krajích. Cenová úroveň v severních Čechách byla nejvyšší z celé republiky a to jen proto, že tam byla při těchto cenách také dostatečná poptávka, která dovolovala jak tyto ceny tak slušné zisky. To nyní z valné části odpadne. Vnitřní trh bude odkázán na kupní schopnost, určenou životním standardem v českých zemích a jeho neúčinnější podpora bude tedy nikoli v zabezpečování vysoké distribuční režie a zisků, v odstraňování nevítané soutěže, ale především ve snaze opatřit maximum práce pro naše obyvatelstvo.

Pro nejbližší dobu budeme mít práce velmi mnoho. Budeme muset zřizovat nové dopravní cesty a vybavit republiku na nových hranicích novými nutnými zařízeními, nádražními, celními atd. Ale tyto práce, to jsou práce investiční, které mají teprve opatřit předpoklady pro nové hospodářské možnosti. Zařizujeme se jako noví kolonisté, kteří dostali kus úhory,

z něhož musí teprve dobýt bohatství. Práce, kterou budeme muset vykonat, je nesmírná, ale není to ještě práce, která nám zabezpečuje aktivum platební bilance, jež může zabezpečit také náš blahobyt. První let budou lety dřiny tím větší, že velké finanční zatížení, které máme, a jež se zvyšuje přebíranými novými finančními závazky, bude těžkým břemenem naší veřejné správy. Už sama organizace veřejné správy, která byla vybavena, jak to odpovídalo dřívějším hranicím (spíše byla ještě předimenzována) je velkou zátěží, tím nebezpečnější, že přeorganizace si vyžaduje dalších nákladů. Zase se vracíme k vůdčí myšlence, že totiž jen maximální rozsah národní výroby umožní splnit úkoly, před kterými stojíme.

Tím by tedy měla být dána i linie naší vnitřní hospodářské politiky. Maximum práce. Všechno mělo by směřovat k tomuto cíli. Každé opatření, které je na úkor toho, je nesmírně škodlivé a přímo životně nebezpečné. V přechodné době jsme byli donuceni k opatřením, která znamenají zásah do podnikatelské svobody a mají za cíl usměrnit pohyb kapitálů a zřizování nových podniků. Snad to bylo nutné, aby se stát uchránil před ukvapenými podniky, které by mohly zmařit určité hospodářsko-politické koncepce. Konec konců nezáleží ani tak na normách, jako na tom, jak se jich užívá. Je dobré, že vláda má v ruce možnosti působit při budování státu. Ale především jde o to, aby se budovalo. Je třeba nejen brzdy, ale také motoru. Tímto motorem je podnikání, které není možno jen brzdit, naopak nutno podněcovat.

Dáme-li celému našemu životu podnikatelskou vzpruhu, můžeme dospět po letech těžké práce k určitému blahobytu i v nových hranicích. Bude k tomu třeba velkého organizačního úsilí a velké odhodlanosti. Dnes si nebudeme moci dovolit žádnou silnou linii politickou, ale nesmíme si dovolit slabošskou linii v politice hospodářské. Je to možné jen uplatněním osobní iniciativy, ale také osobní odpovědnosti.

Život a instituce

Milena Jesenská:

Vdané ženy z práce

Téměř za každým opatřením, i kdyby bylo zabaleno do nejkrásnějších slov, stená vždycky hodně lidí. Propouštějice teď vdané ženy z práce, tušíme, že i opatření, v podstatě třeba správné, může tisícům ublížit, provádí-li se bez zřetele k zvláštní osobní situaci. Proto říkáme asi: vracíme ženu jejímu přirozenému poslání. Jak vznešeně to zní! Co je to však přirozené poslání ženy? Její fyziologická funkce? Může být někdy fyziologická funkce poslání? Je svět takový, aby fyziologická funkce člověka byla samoúčelná? Můžeme se skutečně vdát a rodit děti v klidném ráji fyziologického poslání? A nejsme právě v té chvíli, kdy se vzdáme práce, vzdálenější »svému přirozenému poslání« než kdykoli jindy?

Byly doby, kdy se mluvilo o ženské emancipaci, o rovnoprávnosti žen a o bojovnicích za ženská práva. To už je hezky dávno. Od té doby vstoupila do práce celá armáda žen a sice bez emancipačních myšlenek a ideálů: z pouhé existenční nutnosti. Ve světové krizi bylo postiženo nejen dělnictvo, ale i inteligence a střední stav. Středostavovské rodiny nemohly už jako dříve vybavovat dcery věnem. Místo věna dostalo děvče vzdělání. Rodiče mohly dát dceři byt, stravu

a peníze na učení. To bylo postupné — jakýsi splátkový systém na věno — a bylo to snazší. Děvče nevstupovalo do práce proto, že by se nechtělo vdát a že by se chtělo vyhnout svému přirozenému poslání. Právě naopak. Přinášelo své vzdělání, zaměstnání a pracovní schopnost muži jako věno. Byla to ovšem mnohem přirozenější forma věna, protože zaručovala ženinu nezávislost mnohem bezpečněji. Majetek se může nějak propadnout. Pracovní schopnost se nemůže propadnout. Bylo to především příjemnější i pro ženu, poněvadž se přestávala cítit zbožím. V případě nešťastného manželství nebyla nucena setrvat v něm z hospodářských důvodů. Muž přestával být tvor, kterého je třeba ulovit, aby nás celý život živil. Začínal být druhem, dobrovolně zvoleným. Dva mladí lidé, kteří se rozhodli vzít se — tedy věnovat se svému přirozenému poslání — sedli si s tužkou v ruce a vypočetli, mají-li dost peněz, aby se svému přirozenému poslání mohli oddat. Ty vyděláš tolik — já tolik. Koupíme si nábytek na splátky a vezmeme si malý byt. V naprosté většině případů brala na sebe žena tímto rozhodnutím dvojí odhodlání: pracovat a vydělávat peníze, a spravovat celou domácnost, to jest po práci přiběhnout domů, uklidit, uvařit, spravit prádlo a dělat práce »přirozeně ženské«, protože na pomocnou sílu v domácnosti jednak společné příjmy nestačily, jednak byla domácnost jako dlaň a obratná žena ji snadno spravila po práci. »Věnovat se svému přirozenému poslání« už nebylo tak snadné. Zaměstnané ženě nebylo snadno mít dítě, prodělat devět obtížných měsíců v práci, přivést dítě na svět, dát miminko tak do pořádku, aby se dalo osm hodin denně svěřit někomu cizímu. To je pravda. Bylo-li to však pro zaměstnanou ženu těžké, bude to pro většinu žen, které ztratí práci, protože jsou vdané, nemožné. A pro ženy, které se nevdají, aby práci neztratily, bude to stejně nemožné. Pro ženy, které se nevdají proto, že svatba bude po muže obrovské riziko a nesmírné zatížení — jak známo, muži není třeba sňatku, aby se »věnoval svému přirozenému poslání« — to bude také nemožné. Zdá se, že dítě bude velkým životním luxusem a že si je bude moci dovolit pouze žena, jejíž muž bude mít dost příjmů a dosti lásky, aby na sebe vzal povinnost dělit se o výtěžky své práce s dvěma nebo třemi lidmi.

Jak je to v číslech?

Kdyby z práce odcházely jenom vdané ženy, jejichž muži mají vysoké příjmy, znamenalo by to snad v dnešní situaci skutečnou pomoc pro mnoho lidí a uvolnění místa potřebnějším. Žena, samostatně pracující, má sice mimo příjmu i ještě něco jiného: totiž pocit nezávislosti, který je mnohé ženě drahocennější nad zlato. Ale na pocity, sebe sympatičtější a jednotlivci prospěšnější nelze ovšem dnes brát zřetel. Naděje a pocity mnohých lidí doznají dnes nezbytně mnoho újm. Mimo to nalezne mladá žena, jejíž muž vydělává tolik, aby mohli dva nebo tři lidé dobře z tohoto výdělků žít, opravdu doma pěkné zaměstnání. Mít hezký domov a dítě a nemít nejnütnější starosti o výživu — to otevírá velké perspektivy nejen na práci v domácnosti, ale i na tiché večery, studium, knihy, bedlivé sledování novin, pečlivé výchovy dítěte.

To jsou ovšem výjimečné případy. »Emancipace« žen nepronikla jako myšlenka, nýbrž jako nutnost. To znamená: žádný muž není nadšen, když jeho žena

je zaměstnána a vydělává. Odpor mužů proti ženské samostatnosti je dávný, průzračný a tkví ve všech vrstvách. Dovolí-li muž ženě, aby pracovala, tedy většinou proto, že přínos její práce je nezbytnou položkou pro domácnost. Naopak: málo žen touží po samostatnosti, která je zaplácena prací, a většina jich touží po tom, aby pracoval a vydělával druhý. Pracuje-li žena výdělečně i když je vdána, tedy většinou zase jenom proto — že přínos její práce je nezbytnou položkou pro domácnost. V tomto bodě se mnoho mužů i žen názorově shoduje, celá výchova dlouhých desetiletí vytvořila takové představy cti, práva a požadavků. Změnilo-li se něco, tedy to nebyla myšlenka rovnoprávnosti ženy (ostatně myšlenka často nedomyšlená, zkřivená a ve své zkřivenosti nesmyslná), nýbrž hospodářská nutnost.

Dnes mají tyto ženy z práce odejít, ale jak vypadají jejich rodiny, které jsou zařízeny právě na předpokladu, že žena vydělává? Nejběžnější případ: žena vydělává po devítileté práci 1300 Kč (maturita, studie atd.), muž vydělává 800 Kč. Činže obnáší přibližně 300 Kč, otop 100, světlo 75. Doposud to tedy šlo dobře. Co však teď?

Anebo: Žena 800, muž 900. Oba bydlí u rodičů. Žena 950, muž, typograf, zaměstnaný jen třikrát týdně, přináší domů asi 140 Kč týdně. Anebo: Žena 1050, muž, státní zaměstnanec, 800. Oba podporují matku. Zařídili se na splátky, mají 9000 Kč dluhů, platíce značné úroky. Můžete k těm případům tu a tam 50 Kč přidávat nebo ubírat. Bude-li rozhodnuto — je taková naděje — že budou propuštěny jen ženy, jejichž muži vydělávají minimálně 1000 Kč, znamená to stále ještě: dva nebo tři lidé — a třeba i čtyři — budou žít z 1000 Kč. J a k ?

V mnoha případech znamená to úžasně bolestný zásah do rodinného života, který byl vypočítán celou svou úrovní právě na jiný příjem. V mnoha případech budou stát lidé před nevyřešitelným problémem — na příklad tehdy, mají-li platit splátky na nábytek atd. Těmto dvojicím bude asi nemožno platit dosavadní činže. Jak se rozřeší otázka stěhování a bydlení? Kde se vůbec nalezne tolik nových bytů, jichž bude třeba? Budou se dvě rodiny stěhovat do jednoho bytu? Jestli ano, bude se platit činže přímo domácímu nebo jedna rodina bude vydělávat na druhé? A jak se v takovém případě vyřeší starost se světlem a plynem? A co kuchyně? Prádělna? Půda? Všude, kam pohlédneme, samý otazník.

Jednu věc to znamená určitě: Radikální zchudnutí a zproletarisování středních vrstev, mnohem radikálnější, než tomu bylo za světové hospodářské krise. Nelze ovšem předvídat, jaký to může a bude mít důsledek. Máme tady jenom zkušenosti odjinud. Je-li dělnická třída radikální, je radikální pro něco, čeho se jí n e d o s t á v á. Je-li střední stav radikální, tedy pro věci, které se mu berou. To je psychologicky — a psychologické příčiny jsou v důsledku i politickými příčinami — něco naprosto rozdílného. Viděli jsme už, že radikalizovaná střední vrstva dovede být dokonce průbojnější než třída dělnická. Protože však v podstatě a v celé mentalitě této vrstvy leží neskonalý odpor proti zchudnutí a proletarisaci, jde její průbojnost skoro vždycky jiným směrem. Může být, že dělník i muž středního stavu žijí oba za 1000 Kč — ale první je stále ještě dělník a druhý stále ještě pán. To znamená jiné potřeby, jiná vydání a jiné touhy.

A mladé dívky?

To je ovšem jen řada otazníků. Mladé dívky budou stát před rozhodnutím: buď samostatně pracovat nebo se vdát. Nechtěla bych dnes být osmnáctiletým děvčetem. Budeme mít před mladou dívkou, která žije v jednom bytě s mladým mužem, aniž by byla paní, stejnou úctu jako před ženou vdanou? Zařadíme nemanželské děti se stejným právem do společnosti jako manželské? Sotva. Žena bude tedy buď samostatně pracovat nebo se vdá. I když svoje veškeré úsilí — výchovu, vůli, názory — zařídí podle nové situace, zbývá stále ještě otázka, budou-li se mladí muži ochotně ženit s dívkami, které nemají ani věno ani zaměstnání? Nezapomínejte, že svatba není pro muže malým rizikem. Znamená to povinnost živit a šatit ženu (eventuelně platit alimenty) celý život. Pro muže s 1000 Kč měsíčně není hospodářsky žena s dvěma pilnými rukama takový přínos jako žena se zaměstnáním — protože ty pilné ruce pro domácnost měla při svém zaměstnání také. Naproti tomu je velký rozdíl, žije-li člověk za 1000 Kč sám nebo žije-li ve dvou.

Mladé svobodné dívky, které budou zaměstnány za několik set Kč, mohou ovšem považovat výdělečnou práci za přechodný stav k manželství. Avšak ženy, které se vyučí nějakému zaměstnání, budou se ho musit vzdát, budou-li chtít muže a děti. To všem znamená, že se pro zaměstnání sotva budou připravovat. Jak se však člověk připravuje na sňatek? Do určitého věku roztomilostí, půvabem mládí a dobrými vlastnostmi. Je to starý zákon, že žena musí mít tím více dobrých vlastností, čím méně je hezká. Později, když není už mladá, nepomohou jí pravděpodobně ani dobré vlastnosti. Mladých a hezkých dívek bude rozhodně více než mladíků, zakládajících rodinu. Při nejlepší vůli si nedovedu představit, že by tento stav mohl prospět obecné mravní úrovni. Přijdou asi znovu doby, kdy budou říkat matky, očekávající děti: Pane bože, dej, ať je to chlapec!

do ba a lid é

František Kubka:

Anglosaská zpravodajská pohotovost v Praze 1938

Zatím co říšskoněmecká vojska vstupovala západními branami Horního Rakouska, Solnohradska a Vorarlbergu do rodné Vůdcovy země, odcházeli branami východními a severovýchodními z této země lidé, kteří odtud po celou řadu let hlásili světu bulletiny o agonii posledního zbytku onoho státu, jenž měl podle jedněch vládnouti zeměkouli, podle jiných měl vytrvat na ní až do konce dnů. A. E. I. O. U. se nesplnilo. Smeten vlnou nového nacionalismu zmizel rakouský stát v nových hranicích Třetí říše. S matematickou jistotou posunul se zájem mezinárodní veřejnosti do Prahy. Vždyť se v oné řeči, která rozbořila nezávislost Rakouska, mluvilo o dvou zemích, ve kterých žijí za hranicemi Říše Němci. Jedna z těchto zemí byla likvidována. Druhou zemí s třemi a půl milionem Němců bylo Československo. I odebral se světový tisk do Československa, aby odtud pozoroval a oznamoval vývoj krise, která osudově nastupovala.

Vedle zpravodajů čistě válečných nastěhoval se do Prahy tisk politicko-informační. Nikoli ona »presse diplo-

matique, která v redakcích kombinuje každého dne aktuální zahraničně politický úvodník, v němž vyjadřuje názor svého čtenářstva na vývoj událostí, nýbrž tisk zpravodajský, neméně důležitý a neméně politicky významný, nežli grandseigneuri v pařížských, londýnských a novoyorských listech, jejichž slova nutno vážit skoro tak pečlivě, jako exposé ministrů. Tito zpravodajové jsou lidé politicky školení, osoby s dlouholetou zkušeností nebo s dobrou universitní průpravou, mladíci výbojných prognos a staří páni, plní skepse, lidé většinou bezvadného společenského chování a dosti obšírných znalostí dějepisných, hospodářských a psychologických. Zvlášť dokonale zpravodajství tohoto druhu si vybudovali Anglosasové.

Anglosaský žurnalista-zpravodaj je vždycky trochu politickou osobností. I když slouží listu jasně konzervativnímu, smí v soukromí být mužem názorů pokrokových, i když slouží listům, blízkým vládě, smí si zachovat nezávislost informací a původnost pramenů. Anglický tisk se pravidelně na místech své působnosti málo stýká se zastupitelskými úřady své země. Diplomacie anglická si zachovává odstup od denního tisku a dožírá na činnost anglického zpravodajství jen ve chvílích zřejmé státní nutnosti. Předpokládá ovšem, že každý Angličan na každém bodu zeměkoule v prvé řadě je britským patriotem, a nemýlí se. Konec konců lze vládu kritizovat, poněvadž kritika je demokratická. Ale vláda je vláda a má právo rozhodovat. Zítřka snad půjde. Ale dnes učinila krok, proti kterému budou námitky přípustny až při příštím zasedání parlamentu.

Obdobná je nezávislost Američanů. Americký tisk chrání a propaguje všude zájem Ameriky. Ale jinak si dělá co chce. Přesněji řečeno: Co chce směr a zájem listu, agentury, podniku. Soukromý ráz amerického tisku je velmi zřetelný. Nad to je americký zpravodaj ještě důrazněji zpravodajem v konkrétním smyslu tohoto slova. Podává zprávy a podává je podle možnosti nezabarveně, prostě ze zájmu o fakta, o novinky. A teprve doma, na americké půdě, se těmto zprávám dává politické odstínění.

Krise československá byla tak důležitá pro veřejné mínění anglosaských národů, že do Prahy byli dirigováni zpravodajové skutečně významní. Někdy to byli jen lidé z berlínských a pařížských filiál, kteří přišli sem na několik dní studií. Většinou však přišli do Prahy a Československa zpravodajové přímo z Anglie nebo z Ameriky. Také došlo k přesunům v evropských redakcích a zpravodaj z Paříže nebo z Berlína byl na trvalo přeložen do Prahy.

První po anšlusu přijel do Prahy

G. Ward Price

z »Daily Mailu«. G. Ward Price se objevil na dva tři dny v druhé polovině března a přišel znovu v květnu. Jeho nezvyklý zjev poutal exotičností: černé husté vlasy, snědá pleť, monokl v oku, lehká a při tom citově podmalovaná konverzace. Původem z Wallesu, vyznamenává se G. Ward Price mezi svými anglosaskými kolegy osobním pojetím Adolfa Hitlera. V Adolfu Hitlerovi vidí Ward Price živou mystiku německého národa. Je přesvědčen, že Hitler má své poslání a že s jistotou visionáře plní všechno, co si určil v době svého politického mládí. Vidí v Hitlerovi člověka, jenž neustále hoří vnitřním plamenem. Říká se o něm, že je vedle lorda Londonderryho druhým britským důvěrníkem Hitlerovým. Při všech politických událostech nacionálně-socialistického Německa byl Ward Price přítomen, zná Hitlera osobně a do podrobností sleduje jeho myšlení a zvyky. Doprovázel kanceláře na většině jeho politických cest. Přijel za Hitlerem i do Lince, stál na balkonu, z něhož Hitler mluvil k Vídni. Sdílí s Hitlerem a svým listem odpor k marxistickému socialismu. Československá otázka byla pro Ward Price vyřešenou věcí už v březnu. Válku, která by mohla vzniknout z československé otázky nečekal. Předpokládal, že Anglie do této války nepůjde, poněvadž prý nemůže

vzít na se odpovědnost za katastrofu, která by z ní vzešla a s ohnivou fantasií kreslil hrůzné následky případné války. Ward Price je zajisté novinářská individualita značných rozměrů a zjevem ojedinělým v anglosaské žurnalistice, která je z velké části antiromantická a nemystická. Události prozatím potvrdily jeho předpovědi.

Kingsley Martin,

spíše politický filosof a spisovatel nežli žurnalista, přijel do Československa před květnovou krizí. Je to odborník zahraničně-politický, spolupracovník »New Statesman«, slavné revue, která je forem diskusí o mezinárodní a hospodářské politice Anglie. Přišel se informovat o československém citění. Byl pesimistou. Nevěřil, že síla demokracií je v přítomném okamžiku taková, aby mohla zadržet rozmach německé národní expanse na východ. Skeptický a kritický posuzoval vývoj nejbližších týdnů a měsíců. Zajímal se o naši demokracii, kterou obdivoval pro její optimistickou odvahu uprostřed nové Evropy a z rozhovorů s českými lidmi si odnesl do Anglie patrně růžovější pohled do budoucnosti. Snad dnes si vzpomíná na nás tak, jak vzpomínáme na něho: Jak mladí jsme byli tenkrát před čtyřmi měsíci a jak zkušena byla jeho zralá skepse. Což neznámená, že by byl snad šťasten při pohledu do budoucnosti. Jeho zralá slova, jeho umělecký profil s prošedivělou kšticí zůstanou nám v paměti.

Štíhlý severský blondýn,

D. Graham Hutton,

tehdejší vedoucí člen redakce »Economist« a intimní spolupracovník Sira Waltera Laytona, přijel do Prahy brzy po anšlusu, počátkem dubna. Svě liberální přesvědčení projevoval při formulaci názorů na evropské události a s hlubokou vírou mluvil o budoucnosti anglické demokracie a demokracií vůbec. Čekal další vývoj evropské krise a Chamberlainovu politiku dohody se státy diktátorskými. Jako liberál čistého zrna reagoval obavami. Těsně po anšlusu objevil se v Praze pojednou

R. H. Bruce Lockhart.

Přijel z Jugoslavie, naplněn dojmy a myšlenkami své budoucí knihy o Balkánu. Prodělal v Rakousku vstup německých vojsk a zdržel se u nás jen chvíli. Bývalý diplomat a žurnalista plaval šťasten ve vodách svobodného spisovatelství a překvapeně poznával, že v Praze je znám nejen starším vrchním číšníčkům z luxusních místností své bývalé veselé kariéry, nýbrž i celé spoustě lidí, kteří přicházeli, aby jim podepsal české výtisky svých knih. O aktuální politiku se zajímal málo, ale zůstal, to bylo patrné z každého slova, srdečným přítelem Čechů, jejichž jazyku rozuměl a jejichž duši pochopil. Vzpomínal už bez bolesti na Rusko a začal-li vyprávět, vracel se vždy k němu jako k době své slávy a svého mládí. Do Čech přijel, aby se podíval na vězeňskou kobku, ve které zemřel Gavrilo Princíp, muž, jenž první vystřelil za světové války. Dojem z Terezína potřeboval pro svou knihu o Balkánu a o Srbech.

Po likvidaci vídeňské práce přestěhoval se do Prahy

G. E. R. Gedye,

zpravodaj londýnského »Daily Telegraphu« a »New York Timesu«. Pohyblivý, růžový v obličeji, prošedivělý, sehnal si v Praze rychle řadu známostí, informací a stálých styků, pracoviště a čile zorganizoval zpravodajství pro své listy a s neúnavnou horlivostí začal hlásit svým redakcím podrobnosti o vývoji onoho úseku československých dějin, jenž je označen dny 11. března a 30. září. Ještě před 21. květnem přijel za ním do Prahy jeho novoyorský »boss«, president »The New York Times Co«, pan Arthur Hays Sulzberger, typ moderního Američana z generace čtyřicetiletých, klidný a cílevědomý kapitán obrovského podniku, zcestovalý, inteligentní a zdravý rooseveltovec, jedna z těch pravých hlav velkých institucí, které dovedou zapomenout na detaily a uvažovat o praktických věcech abstraktně, s pohledem upřeným na samo jádro problémů. Nedlouho po jeho od-

jezdu se objevila na Václavském náměstí první velká firma amerického deníku »The New York Times«: Do Prahy byla přenesena jedna z evropských redakcí tohoto listu po němž se v Novém Yorku jmenuje jedno náměstí. Několik dní v červnu byl v Praze

Douglas Reed,

tenkrát spolupracovník »Timesů«, dnes v »News Chronicle«, vnitřně rozpálen úspěchem své poslední knihy, ve které bojuje pro demokratickou Evropu. Domníval se, že přesídí do Prahy definitivně. Znal dějiny země, její lidi, zajímal se o situaci po 21. květnu. (Když přijel, měli jsme ještě zmobilisovány dva ročníky.) Vládcové jeho redakce však patrně rozhodli jinak. Reed nepřišel už do Prahy a »Times« uveřejňovaly své někdy velmi kuriosní redakční úvahy, jež se střídaly se sympatisující reportáží. Místo Reeda přijel do Prahy z Berlína mladý a hezký Iverach McDonald, vzdělaný, plachý a přemítavý Skot, který tu s námi prodělal dobrý kus naší Golgoty, nežli byl odvolán na chvíli do Varšavy, těsně před akutní krizí.

Brzy po anšlusu zastavil se v Praze na chvíli

Vernon Bartlett,

volný spolupracovník velkého anglického tisku (hlavně »News Chronicle«) a rozhlasu. Přijel sem na své cestě z Číny. Byl také náhodou v době obsazení Rakouska ve Vídni. Tento mistr zhuštěné charakteristiky a krátké duchaplné politické anekdoty díval se v oněch chvílích na evropskou krizi ještě pod dojmem velké tragedie čínské. Angličanům byl vždy Východ bližší nežli střední Evropa. A přece dobře tušil, že se blíží pokračování událostí rakouských na půdě československé, kterou si zamíloval ze svých minulých cest.

Tenkrát přijel do Prahy i mladý Ir Paul Bretherton z »Daily Mailu«, hoch radostného temperamentu a přímých mravů, jenž se rychle poohlédl po Praze a rychle našel zdroje nejpestřejších informací. Po něm hned jeho stejně mladý přítel z »News Chronicle«, Ian G. Colvin, oba akreditovaní v Berlíně. Colvin, nadaný zvláštním smyslem pro psychologii, pohroužil se do událostí československých se zájmem básníka a v rozhovorech s ním se vzpomínalo na poesii anglické romantiky, na ono zvláštní spojení vitálního realismu s podvědomým smyslem pro nehmotné a nadsmyslné, které je jedním z rysů anglických, jež jsou či byly nám málo známy.

A již se velkým proudem hrnuly za těmito prvními vlastovkami celé zástupy anglosaských novinářů: na jeden den, na týden, na trvalo. Přijel sem z Vídne M. W. Fodor, pracující pro »Manchester Guardian« a »Chicago Daily News«, jehož usměvavá angličtina s širokým maďarským přízvukem zazněla v hale hotelu Ambassador, kde se ostavně usídlil či aspoň shromažďoval celý zahraniční tisk k besedám. Fodor, který byl dopisovatelem svých listů už v době Bela Kunově v Maďarsku, který hlásil svým listům události ve Vídni v roce 1927 a postup obou nacionálně-socialistických povstání ve Vídni v únoru a v červnu 1934 a který napsal o střední Evropě obsáhlou knihu, prodelal v Praze až do samé krize.

Z »Chicago Tribune« byl do Prahy vyslán flegmatický a zamýšlený Alex Small, který od roku 1925 pracuje v zahraničním zpravodajství svého listu a v roce 1936 prožil osobně nebezpečné dny ve Španělsku. Trvale v Praze zůstal mladý Sydney William Morrell z »Daily Expressu«, jenž se tu zařídil domácky a ve svém autu a v průvodu svého ostnosrstého foxteriéra projížděl neklidnou zemí od Aše do Liberce, maje za úkol dodati svému listu denně nový příběh v novém osvětlení. Na chvíli se v Praze objevil jeden ze známých amerických »by-line writers« Eward W. Beattie, aby posílil štáb »United Pressu« v Československu. Z Číny přiletěl do Rakouska, odtud jel do Berlína a z Berlína byl poslán na skok do Prahy. Později, když už se osudy schylovaly

k rozuzlení, byl vyslán do Godesbergu, odkud raportoval své agentuře o rozmluvě mezi Chamberlainem a Hitlerem dne 22. září. Beattie byl přítomen i norimberskému sjezdu a zažil ve svých dvacetiosmi letech pěkný kus evropských dějin, nepočítáme-li ani cestu do Addis Abeby na počátku italsko-habešské války.

Jedno krátké dopoledne zastavil se v Praze distinguished a rozmyslný starý pán důstojnického vzhledu, Yeats Brown z »Observeru«, spolupracovník Garvinův, z Berlína sem přijel poohlédnout se po československém vojsku a jeho tradici syn bývalého ředitele Mezinárodního úřadu práce, mladý a hřmotně zdravý Ewan Butler z »Timesů«, byl tu v květnu O. E. Werner (»Wade« Werner) z »Associated Press«, bývalý šéf této světové agentury ve Vídni a před tím jeho berlínský kolega Louis P. Lochner, senior redakčních šéfů AP, muž přísného vzhledu a důstojné novinářské korektnosti. V červnu si vzpomněla »Saturday Evening Post« poslati do Prahy někoho, kdo by objevil americkým dámám a dětem Československo a svěřila tento úkol panu Stanley Highovi.

Bližil se září a s ním události, které sem volaly nové a nové zpravodaje. Jméno stíhalo jméno: Probudil se neklid na severu Čech a zpravodajové zajížděli do oblastí, ve kterých docházelo k incidentům. Na druhé straně, v místech, odkud československé úřady usioupily, objevovali se zpravodajové stejných listů. aby podávali zprávy s onoho břehu. (Na příklad Mr. Melvin Whiteleather za Associated Press v Chebu.) Incident denně byl potíravou rotaček v Londýně, v Chicagu, v Novém Yorku. Pan John Dundas raportoval »Yorkshire Postu«, pan Alvin J. Steinkopf ze Sibley v Minnesotě »Associated Pressu«. Mr. John Whitaker, dvaatřicetiletý veterán amerického zahraničního zpravodajství telegrafoval a telefonoval pro »Herald Tribune« o událostech na neklidném českém severu, Roy Porter přijel z Londýna do Prahy, aby doplnil službu »Associated Pressu« v Praze a s irským temperamentem se dobýval novinářských pravd. V čelo kanceláře »Associated Pressu« v Praze byl na čas postaven pan De Witt MacKenzie, absolvent university v Syracuse a válečný zpravodaj ještě ze světové války. Podával zprávy i z Berchtesgadenu, kam zajel k známé konferenci. Emil V ad n a y přijel rozšířit redakci »New York Timesů« a Walter B. Kerr, bývalý student z Yale, posílil štáb »Herald Tribune«. Za krize už nepřišel do Prahy Fred T. Birchall, který se zde zastavil v květnu, Birchall, sedmašedesátiletý statečný Angličan s elegantní šedivou brádkou, který od roku 1934 pracuje v Evropě, když se byl rozhodl v letech, kdy jiní lidé jdou do pense, dáti se na dobrodružnou dráhu zpravodajskou pro svůj list »The New York Times«, v Berlíně. V době krize byl rekonvalescentem po těžké nemoci. Jinak by se byl jistě objevil v Praze, kterou miluje. Za »Daily Mail« přijel na trvalo do Prahy Ralph Izzard, černovlasý, klidný, s menjouovským vouskem, za »News Chronicle« kudrnatý a modrooký čtyřicátník Mr. Harrison z Berlína, znalec Jugoslaviie a tvrdý anglický demokrat.

Všichni dohromady a každý zvlášť sehráli okolo Československa onen ohromný koncert světového veřejného mínění, který ohlušoval čtenáře několika kontinentů po dlouhé týdny. Každý na svůj nástroj, každý svým způsobem, ale všichni o jediném:

»Czech Crisis. Henlein's New Move To-Day«, »Sudeten's Yes or No Demand«, »Czechs Reject Ultimatum«, »War Unless...«

Tak hlásaly v nekonečných variacích hlavičky listů v Londýně, v Novém Yorku, v Melbourne.

Jen jeden list užíval zřídka velkých titulků a zachovával po celou krizi onu neochvějnou a při tom ušlechtilou důstojnost, která přísluší jeho jménu a tradici: »The

Christian Science Monitora. Snad také proto, že jeho korespondentem v Praze je J. Emlyn Williams, jediný ze zahraničních novinářů, který mluví česky, který po dlouhá léta, nežli byl povolán do Vídně a potom do Berlína, žil s námi a poznal nás. J. Emlyn Williams, doktor pražské university, je a zůstane zajisté přítelem Prahy a nás všech, až se jednou vrátí ty dřívější krásné doby, kdy se o události u nás svět nebude zajímat. Tenkrát však nastane doba míru, nezajímavosti a zpravo-
dajské dlouhé chvíle, jakož bylo v dávných dobách, řekněme, před čtyřmi roky...

otázky a odpovědi

Zase dva národy

Vážený pane,

snad byste mohl býti méně podezřívavý. To, v čem vidíte jenom ustupování konjunktury, je ve skutečnosti dávným mým přesvědčením, i když nikdy nebylo ovšem mým přáním, aby věci právě sem dospěly. Sdílím s Vámi všechna zklamání z toho, že místo jednotného národa československého zase se světu představují národy dva — Češi a Slováci. Ale učinil jsem si zásadou, kterou jsem vždy, jednou lépe, jednou hůře, ale pokaždé podle svých nejlepších možností dodržoval, uznati skutečnost, kdekoliiv se s ní potkám. Prohlašují-li se Slováci dnes za zvláštní národ, jest to pro nás, kteří jsme doufali v něco jiného, truchlivé, ale naléháním a vměšováním bychom věci jen zhoršovali, poněvadž každý mladý nacionalismus je nedůtklivý.

Pokud se otázka týká, zda tato resignace — za více než za resignaci to nevydávám — jest jen zbabělým ustupováním před »novými fakty« a před novým režimem, dovoluji si ocitovati, co jsem napsal do »Prítomnosti« r. 1929, kdy ani »nových faktů«, ani »nového režimu« nebylo:

»Nedovedu si v slovenské otázce vymyslet rozumnější stanovisko než je ono, které Havlíček vyjádřil před osmdesáti lety: »Kdyby Slováci chtěli býti zvláštním kmenem, uznám to, neboť jsem se naučil vůle každého si vážit.« Za osmdesát let jsme nepřivedli nazírání na slovenskou otázku k žádné větší dokonalosti. Jsou-li to rozpaky, pak jsme ještě dnes rozpačiti.

Otázka československé jednoty je prý, jak se nám praví, pro vědu rozřešena. To je tedy dobré a opravdu nás to těší, ale abychom z česko-slovenské jednoty měli všechno to, co může přinést, budeme přece jen musít počkat, až bude rozřešena také pro život. Žádný národ nežije vědou, a ani souhlasné přesvědčení všech universitních fakult v Československu, že slovenština není více než český dialekt, nevezme tomuto dialektu charakter národního jazyka, nebudou-li Slováci chtít. Národové dovedou docela dobře a pohodlně žítí proti vědě, a argumenty universitních profesorů nedosáhnou do hloubek, v nichž se tvoří národní uvědomění. Dlouho jsme promlouvali k Slovákům o vědě: jediný výsledek toho byl, že jsme ochraptěli, neboť citoví Slováci se zdají být vědě obzvláště nepřístupní. Pro oficiální politiku a pro vědu neexistujeme slavnostně jako jednotný národ československý. Vyjdeme-li z těchto oficiálních síní a odebereme-li se do denní skutečnosti a pozorujeme Čechy na Slovensku a Slováky v Čechách, budeme značně skeptičtější. Čtu-li knihy o tomto předmětu, vím docela dobře, že jsme národ jeden. Dívám-li se na život a nepoužívám-li jiných informací než těch, které mi mohou dát moje oči, vidím, že zatím jsme ještě národové dva a i typy dva.

Národ československý je zatím ještě více pojem poli-

tický a vědecký, než věc pevně stojící v životě a ošlehaná větry skutečnosti. Národ československý žije v tichých zákoutích, kde se scházejí diplomati a universitní profesori; na ulicích uvidíte ještě Čechy a Slováky, kteří nedorostli do úřední synthesy. Možná, že slovenština je toliko český dialekt; ale klobouk dolů před chutí, kterou má tento dialekt do života! Obtíž je v tom, že, ač se o to pokoušelo mnoho chytrých mužů, nikomu se ještě nepodařilo pořádně definovat národ: národy jsou, ač vlastně pořádně nevíme, co takový národ jest. Nevědouce tedy zcela bezpečně, co to jest národ, nemůžeme odmítat důležitou pomůcku, kterou nám to neb ono společenství lidí poskytuje tím, že se vědomě za národ prohlašuje. Nemůžeme říci, že by Slováci byli užíváním této pomůcky na nás šetřili. Docela realistic-
ky se musíme zastavit nad tím, že Slováci se stále ještě prohlašují za zvláštní národ. Nemůžeme ze znaků národa vyloučiti vůli býti národem. A kdyby věci se dále vyvíjely tak, že proti tvrzení universitních profesorů, že jsme národy jeden, nepřestalo by státi tvrdošíjně tvrzení Slováků, že jsme národy dva, dal bych z lásky k pravdě přednost tvrzení neučených před argumenty učených. Neboť chtít být zvláštním národem — už to je půl národní skutečnosti, i kdyby jiných znaků nebylo.«

—fp—

dopisy

O tom šetření

Vážený pane redaktore,

slovo »thesaurace« jest asi nějakým zakladlem, tajemně působícím, protože mnozí lidé ho užívají, ač mu nerozumí. Když se zavádělo dělnické sociální pojištění, agitovalo se proti němu v určitém tisku argumentem, že bude odnímat průmyslu finanční prostředky a provádět jejich thesauraci. Byl to nesmysl, protože úhradní jmění Ústřední sociální pojišťovny musí býti úrokováno, a aby mělo úrokový výnos, musí býti vhodně investováno, takže do hospodářského koloběhu se ihned vrací ve formě úvěru, obyčejně dlouhodobého.

Nyní platné moratorium na vklady u peněžních ústavů bylo vyhlášeno opožděně, až když bylo odčerpáno na 3000 milionů Kč, jež se ze dvou třetin do hospodářství nevrátily, neboť byly thesaurovány. Thesaurace jest zbytečné přechovávání hotových peněz. Nic jiného. Mluvil-li tedy K. Synek opravdu ve svém »Rozhovoru o spoření« (Prítomnost č. 43, str. 682) s mužem obchodního světa, pak jsou v našem obchodním světě činní muži, kteří nemají ponětí o základech národního hospodářství. Bylo by — myslím — na místě, aby interviewující redaktor jejich nezalostil šetrně opravil nebo milosrdně zamlčel. Neboť tento »obchodník«, jak sám praví, považuje za »nebezpečnější a horší druh thesaurace«, když si někdo za vyzvednuté peníze koupí piano nebo obraz. Tento názor jistě vzbudí podiv jak p. Petrofa v Hradci Králové, tak i v našem cechu malířském. Neboť thesauraci by takový nákup opravdu byl, kdyby prodávající uložil stržené bankovky do slamníku. Domnívám se však spíše, že za 5000 Kč, věnovaných na zakoupení piana, obdrží od pražského obchodníka tovaryník Petrof 4500 Kč, z toho vezme pro spotřebu své domácnosti zisk 500 Kč a zbývajících 4000 Kč věnuje na nákup dřeva a strun a na mzdy svým pracovníkům.

Čeští malíři rovněž neslynou pověstí, že by peníze, stržené za své obrazy, schovávali do punčoch, nýbrž daleko spíše jimi zaplatí čekajícími již dodavatelům za předměty denní potřeby. Ten, kdo si koupí za své třeba zbytečně vyzvednuté peníze ze strachu před inflací piano nebo obraz, stává se v téže chvíli spotřebitelem, ať chce nebo ne. A spotřeba jest hybnou silou celého hospodářského života, umožňuje výrobu i obchod. Důkazem, že nákup piana je spotřebou a ne pouhou investicí (o thesauraci samozřejmě není ani řeči), jest skutečnost, že chce-li se majitel piana zase zbaviti a proměnití je zpátky na hotovost, podaří se mu dostat jen polovičku. Druhá polovina jest zkonsumována. Proto mužové obchodního světa mají blahorečiti těm, kdož za vyzvednuté peníze kupují — třeba s jiným úmyslem — spotřební statky a roztácejí tak kola výroby i obchodu.

Se srdečným pozdravem zcela Váš

Jonicus.

Svět knih

Roč. 8. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

45

Josef Hora:

1938*

Těžko se derou slova na rty, vyschlé hněvem.

Těžko obzírá zrak zmenšenou domovinu.

Obcházeli ve smutečném šatě, s krajícem chleba v rukou — komu dřív?

Pln pachů léků je podzim.

S očima upřenýma někam daleko,

co hledáš? Ztracenou víru? Loňský list? Dech zurážených hnízd?

Hradčany, vbité do modra, tak vysoké jak nikdy! A v očích stud, stud za ty, kdo nás svlékli a z našich žalů slátali si mír.

Prameny řek nás opustily. Jen studně zbyly nám a hvězdné nebe. A závat.

* Z nového čísla Kritického měsíčníku

NOVÉ KNIHY

Ma-Fa: KŘÍŽOVKA SVĚTA

fotomontáž z cestování. Nejnovější svazek obnovené sbírky Knihy dobré pohody Křížovka světa není ani víc ani méně než je naznačeno titulem a podtitulem. Její autorka Ma-Fa, aniž by si osobovala touto vážně rozpuštělou a bystrou knižkou právo rozluštit křížovku světa a její tajemku, toho světa, který jí zvalil a očaroval podivuhodnou spletitostí svého labyrintu, vkládá do její osnovy jen jakoby namátkou jednotlivá písmena jako stěžejní body, jako ukazovatele cesty a snad jako bludičky, které poutníka lákají hloub a hloub do bludišť světa. S nestranností pozorovatele a s bystrostí rozeného causeristy, nezátíženého příslušenstvím k žádné straně nebo filosofické škole a nebrzděného ani touhou zalbit se, ani strachem se znelbit, vypravuje Ma-Fa ve své Křížovce světa, k níž Adolf Hofmeister nakreslil celou řadu přiléhavých osobitých kreseb, o lidech, zemích, národech, institucích, předšudcích, zvycích i zlozvycích, směšnostech i podivnostech onoho úseku světa, který jí bylo dáno pozorovat. A tak jednotlivé kapitoly tvoří bystré i pestré, vtipné i duchaplné momentky ze všech koutů světa, na kterých

Základy civilisace

Kniha je základem poznání a civilisace. Podle známých slov je kniha obtížena minulostí a obtěžkána budoucností. Je to nejpevnější, nejtrvanlivější pouto mezi lidmi téže země, stejně jako mezi lidmi všech zemí. Rozvíjí pozornost, rozmyslnost a schopnost hlubokých úvah. Ulevuje v bolestech a odvádí nám myšlenky od starostí a od soužení. Veliké události politické i sociální mají základy v knize. Kniha je zároveň s pluhem, s lodní plachtou, s kolem, s chlebem a s vínem velikým objevem lidského rodu a zmocňuje se všech ostatních vynálezů a objevů, protože je jejich hlasatelkou.

Léon DauDET

vidíme lidí v nenucených a typických postojích, odpovídajících tradicím jejich národa, zvykům země a konvencím jejich stavu, momentky, z kterých, i když nevystane celistvý obraz světa, jako z poházených písmenek rozluštěné křížovky nevystane její tajemka, zavane k vám kořeněná vůně exotického světa i krása rodného domova, k němuž se poutník vrací po bludném a strastiplném putování jako mar-notratný syn, poznávající, že nic tak nemiloval jako straně nad stavením, kde spatřil světlo světa, a lesy i pole, rozprostírající se za rodnou vsí. Cena brož. svazku je 20 Kč.

MĚSÍČNÍKU Nové číslo KRITICKÉHO

Nové 8. číslo Kritického měsíčníku je většinou svých příspěvků jak básnických, tak essayistického a filosofických věnováno současné katastrofě národa i jejím důsledkům mravní a kulturně uměleckým. Tak Václav Černý ve své stati Na rozcestí naznačuje, jaká je dnes úloha českého kulturního člověka a umělce nyní ve chvíli, kdy jsme byli obětováni ve jménu naděje na mír, aniž však by nám byla vzata vůle usilovného tvoření nových forem života a činu, vůle, jež by se měla projevit v poesii nové velikosti, dodávající životu i světu více životnosti i síly. Neméně zásadní i hluboká je poznámka Jana Patočky Úvaha o porážce, v které se volá po tom, aby se chvíle katastrofy národa i státu staly krizí našeho vědomí a pomohly tak prohloubit naši pokoru i vzájemné odhodlání k pravdě, k statečnosti i k tvořivosti, k novému vzkršení národa, který by byl zároveň živý v duchu. Neméně závažná je také rozsáhlá úvaha a studie Václava Navrátila O patetických nacionalismech, rozebirající na kořen nacionální hnutí. Clánek Václava Navrátila zaslouží by si pro svou závažnost poznámku opravdu zvláštní. Vedle těchto statí, k nimž se připojuje ještě obraz Josefa Čapka a řada básní, inspirovaných rovněž současnými událostmi posledních dvou měsíců, čteme v tomto čísle Kritického měsíčníku

pod názvem Průhled do nové poesie řadu recenzi nejnovějších básnických sbírek. Cena čísla je 3 Kč.

PAMĚTI BABIČKY KAVALÍROVÉ

V Topičově edici Bílých knih vychází již třetí vydání, svazek Paměti a babičky Kavalírové, rozšířený tentokrát o rodokmen a rodové zprávy. Kniha, psaná prostým jazykem, který přes svou neumělost má všechny znaky jazyka lidových vyprávění, zabírající sytými i náhornými slovy hluboko do života, poodhaluje nám léta třicátá až šedesátá minulého století způsobem tak osobitým, že ji čteme znovu s opravdovou rozkoší. Především však nás na této knize, podávající životní zpověď ženy cele zakotvené v Bohu a rodině, upoutává její jazyk, prostý a čistý jako sama doba, v níž stará paní Kavalírová žila. Cena knihy je 34 Kč.

St. Jandík: ŽELEZNÍ TOVARYŠI

Sociologická reportáž o zrození nového věku. Stran 469. Cena Kč 38.—. St. Jandík se ve své knize vyhnul všemu, co by z ní dělalo suchopárny spis o výrobě a hospodářství, nicméně však vložil do ní všechno podstatné a významné o racionalisaci výroby, o fordismu, fayolismu i batismu, nezapomínaje ani na činitele rázu duševního, filosofického a mravního. Z knihy však čtenář pozná i lidskou stránku Tomáše Bati, neboť právě Baťova osobnost je osou celého díla. Knihou Železní tovaryši se naší literatuře dostává souborného objektivního díla o vývoji Zlína k dnešnímu jeho významu a o jeho tvůrci, který z patriarchální formy našeho ševcovského řemesla vytvořil tovarní obuvnickou produkci světového významu, vrahající do hospodářského a sociálního života světlo a stín. Knihu vydalo nakladatelství Vojně myšlenky.

SVĚTOVÁ ROMÁNOVÁ SOUTĚŽ

kteou v Československu vypsál Evropský literární klub spolu s nakladatelstvím Fr. Borový, trvá dále. Pořadatelé této literární soutěže soudí, že nyní, kdy na Československo je soustředěn zájem na celém světě, má náš román nejlepší příležitost uplatnit se na mezinárodním fóru. Románu, který vyjde z č. soutěže

Ma-Fa:

DOSLOV MÍSTO ÚVODU

(Na okraj vydání cestopisných causeril Křížovka světa.)

Psala jsem Křížovku světa v červnu a v červenci 1938 a už tehdy bylo dusno a tísňivo a život byl jako zlý sen. V říjnu se strhla průtrž mračen a zlý sen se proměnil v skutečnost příšernější než všechny apokalyptické hrůzy noční můry.

Nevím, co se událo v dušinkách p. t. pánů optimistů. Vím jenom, že my, kteří jsme byli vždycky přeborníky pesimismu, my, kteří jsme se holedbali tím, že v nás už nezbyla ani jediná iluze, my, kteří jsme byli pohoršeně obviňováni ze sýčkování, cynismu a defeatismu, že i my jsme prožili otřes, jaký prožívají děti, když zvědí, že čáp neexistuje a že je to na světě všechno docela jinak zařízeno.

Náš čáp byla víra ve světový právní řád a ve vítězství rozumu a logiky. Náš čáp není — a na světě je to všechno docela jinak zařízeno.

Důsledek toho všeho je, že naše knížka z července by byla rázem tak zastaralá, jako je zastaralý novovek, když vypukne středověk, kdybychom z ní nebyli mohli ještě včas evakuovat různé vtipy a narážky, a hlavně, kdybychom ji nebyli mohli dodatečně opatřit poznámkami, v nichž se již zrcadlí ta poslední dnešní pravda.

Pravda trpká jako trnka, horká jako pelyněk, palčivá jako pepř v rání a krutá jako česká porážka.

s první cenou, je zaručen náklad 25.000 výtisků. Zúčastní se potom soutěže světové, která autorovi může vynést skoro milionový příjem a vydání ve 12 jazycích. Blíží informace o této soutěži obsahuje brožura, kterou zdarma zašle Evropský literární klub, Praha XVI, Přemyslova 16, nebo nakladatelství Fr. Borový, Praha I, Národní třída 11.

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II, Panská 10, oznámí svým váženým zákazníkům, že právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

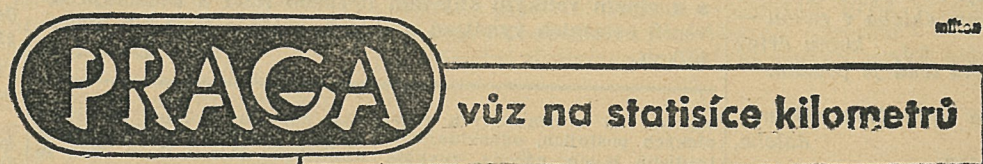

Když běží motory, jde všechno vpřed . . .

a motory se již rozbíhají. Již zase zvoní telefon a dochází pošta od těch, kdo přešli od úvah k činům a kupují automobily. Vědí, že v příští době bude zapotřebí rychlosti a pohotovosti více, než kdykoliv před tím. Proto bude třeba automobilů. Roztočme jejich motory. Musíme dávat práci druhým, abychom ji dostali sami. Automobily Praga jsou pro Vás připraveny. Nezmarné, hospodárné a spolehlivé.

Dodáváme ihned ze skladu

automobily Praga Lady a Piccolo a nákladní vozy o nosnosti 1, 1.5 a 2.5 tuny. Nákladní automobily o větší nosnosti s krátkou dodací lhůtou. Placení nebude činit obtíž, protože přijímáme jako platy na všechny vozy — nové i ojeté — i vklady, vázané moratoriem. Do nového budování nový automobil.

ČESKOMORAVSKÁ-KOLBEN-DANĚK a. s. automobilní odd.

PRAHA-KARLÍN, KARLOVA 22

TELEFONY 320-51 a 386-41

Nový PAUL DE KRUIF! LID MÁ PRÁVO ŽÍT

BROŽ. Kč 45[—], VÁZ. Kč 55[—]

Vrcholné dílo Kruifovo bojující za spravedlnost pro lid, jehož utrpení nemůže být vydatně uleveno, ani nemůže být vydatně zabráněno, aby lidé neumírali, pokud stojí mezi lidem a bojovníky za život úvahy peněžní, které tento boj maří.

Z OBSAHU: Všichni bojovníky - Bez čeho nemohou matky žít - Spalovač mikrobu - Zachránce matek - Krev je život - Pro život, ne pro zisk - Bojovníci s mrzačící smrtí - Blokáda smrti - Umírat stojí peníze - Pochod života a j.

**DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC!
NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA XII**

Československým spisovatelům

Československý román neměl ještě nikdy takovou možnost uplatnění se na světovém fóru jako nyní, kdy se zájem celého světa soustředil na naši zemi, tak krutě postiženou. Nenechte tuto příležitost ležeti ladem a zúčastněte se

Světové románové soutěže 1939

Ze soutěžních podmínek: Román poctěný první cenou v čsl. soutěži vyjde v nejmenším zaručeném nákladu 25.000 výtisků, což předpokládá honorář nejméně 50.000 Kč. Tento román se potom zúčastní světové soutěže, a zvítězil-li v ní, vyjde současně ve dvanácti jazycích a zaručí autorovi skoro milionový příjem. Vedle první ceny je jak v soutěži čsl. tak světové několik cen dalších. Lhůta k zaslání rukopisu končí 31. ledna 1939.

Se zadaným rukopisem pošlete přihlašovací list, který je připojen k brožurce, v níž jsou podrobně uvedeny všechny ostatní podmínky soutěže. Nemáte-li tuto brožurku, napište si o ni jednomu z pořadatelů soutěže.

EVROPSKÝ
LITERÁRNÍ KLUB,
PRAHA XVI, PŘEMYSLOVA 16

NAKLADATELSTVÍ
FR. BOROVÝ
PRAHA I., NÁRODNÍ TR. 11